

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1167

F 7

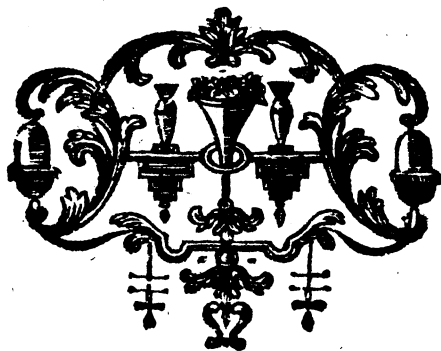
1167
F7

1167
F7

VERHANDELING
OVER
DEN OORSPRONG EN DE NATUUR
DER
T A A L E N
IN HET GEMEEN BESCHOUWD.
DOOR
M^r. DERK MESTINGH
ADVOKAAT.

2

Te GRONINGEN,

By HAJO SPANDAW, Boekverkoper in de
Gulden-straat in het oude Swarte Kruis, 1771.

NED.
LETTERK.

ПОИСКОВАЯ РАБОТА
ПО ИСТОРИИ

ИЗДАНИЕ
С ПЕРВОГО ИЗДАНИЯ

VOORREDE

Gunstige Leezer!

BY welke gelegenheid ik eerst bepaald ben geworden, om een ontwerp van deze verhandeling te scherpen, achte ik onnodig hier te melden. De waerdy der stoffe zal, hoope ik, myne geringe poogingen uwe goedkeuring doen wegdraagen. Ik wierde merkelyk in myn voorneemen, om deezen in orde te schikken en door den Druk gemeen te maaken, bevestigd, sederd ik vernam dat de Koninglyke Akademie der Weetenschappen te Berlyn, ten aanzien der Filosofische klasse, in het jaar 1769. een vraag had voorgesteld, om in het jaar 1771. beandwoord te worden, welker oplossing voor het grootste gedeelte in deze verhandeling vervat wordt. De vraag is: *zyn menschen, die aan hunne natuurlijke vermogens of vatbaarbeeden eenig en alleen overgelaten waren, in staat eene spraak uit te vinden? en door welken weg*

zouden zy van zelven tot deeze uitvinding kunnen geraken? Niet weinig was ik derhalven voldaan, met de aandacht van zulk een aanzienlyk en door de gansche waereld beroemd genoodschap, ook op dit voorwerp myner beschouwingen gevestigd te zien. Ik beken, deeze stoffe verdiende wel een grootere toerusting en eene meer uitgebreide verhandeling; ook had ik een voorneemen om er meer werk aan te koste te leggen: maar myne toeneemende beezigheeden verhinderden zulks, zo dat ik my, met er my nu en dan een uurtje meê te vermaaken, vergenoegen moest. En ik wil dit ook niet voor eenen fakkel, om er de geleerde waereld met te verlichten, uitveilen; — myn oogmerk is voornaamlyk om jongere lieden, die zich op de nuttige beoëffening der taalen uitleggen, een bezef van de waare geschapenheid der taalen te doen verkrygen.

*Uitgegeeven te Winschoten
den 17 van Grasmaand*

1771.

V E R.

VERHANDELING

O V E R

DEN OORSPRONG EN DE NATUUR
DER TAALEN IN HET GEMEEN BESCHOUWD.

§. 1.

Dagelyks spreken wy, door middel van woorden ontdekken wy de gedachten van anderen, van jongs op ondervinden wy dit, daarom schynt het ons niet vreemd, wy verwonderen ons daar niet over. Dan, die met bedaardheid overweegt, hoe inwendige zielsgedachten door klanken kunnen uitgebeeld, - door klanken aan anderen kunnen mededegeeld worden, die moet waarlyk! verstommen. Met geen mindere verwondering zal hy op nieuws aangedaan worden, wanneer hy daarenboven zyne aandacht over de gansche Aerdbol rond laat gaan, en de verbazende verscheidenheid, die er heerscht in het gebruik der woordklanken, gaade slaat. Welk eene menigte van taalen trest men niet al aan! Hoe zeer verschillen dezelve niet van elkanderen! Met een of twee dagen reizens zal men terstond

een geheel andere taale hooren spreken, een taale waar van wy niet een woord verstaan kunnen, en dat van menschen die in zeeden en gewoonten weinig van ons afwyken.

§. 2.

Deeze overwegingen hebben al vroeg de aandacht van sommigen bepaald, om te onderzoeken, hoe roch wel de menschen tot het gebruik der spraak? hoe de taalen in de waereld gekomen zyn? Eenigen deezer hielden de spraak voor zodanig iets, het geen den mensch natuurlyk eigen is, zo dat hy, schoon nooit aan eene moederspraak gewend, echter eene natuurlyke taale zou gebruiken: terwyl anderen de taalen aan de uitvinding der menschen, gelyk alle kunsten; toeschreeven. Doch de meesten geloven thans, dat de Schepper zelv, den mensch in het eerst met de kennisse en het gebruik eener taal, onmiddelyk beschonken hebbe. Ik oordeele het de moeite waardig, om deeze verschillende gevoelens, ieder afzonderlyk, wat nader te overweegen.

§. 3.

Wat het eerste betreft; de Reeden, waar meê de mensch boven het reedenlooze vee be- gaavd is, brengt natuurlyk mede, dat hy een denkbeeld, het welk hy eenigermaaten duidelyk voor het verstand heeft, onder een zeeker teeken kan

kan bevatten. (a). Ook is het zeker dat ieder mensch, ten zy door een gebrek verhinderd, naar willekeur door den mond, een onderscheiden geluid en eenen bepaalden klank kan voortbrengen. Eindelyk kunnen twee of meer daar in overëenstemmen, dat zy dit of dat denkbeeld aan deezen of geenen klank hechten (b). Het is gevolglyk buiten tegenspraak, dat het vermogen van te kunnen spreken, taalen leeren, ja zelfs nieuwe taalen vormen, den mensch natuurlyk eigen zy. Maar dat iemand, die nooit spreken gehoord of een taale geleerd heeft, van zelfs zou spreken en een natuurlyke taale gebruiken, daar voor is niet alleen geen de minste reeden (c), maar het teegendeel zelve wordt genoegzaam door de ondervinding bevestigd.

A 4

S. 4.

* *

- (a) Deze kennisse wordt genaamd *de Zinnebeeldige kennisse*, (COGNITIO SYMBOLICA) waar van met recht mag gezegd worden, het geen CICERO in het byzonder van de *spraak* zegt: *Door dit eene overtreffen wy voornaamlyk het gedierte. De Orat. Lib. I. n. 32.* Want zonder deezee kennisse kan er in een eindig weezen geen gebruik der Reeden plaats hebben.
- (b) Niet alleen aan eenen zeekeren klank, maar ook aan andere teekens. Behalven het geene dien aangaande dagelyks in de burgerlyke saamenleving ondervonden wordt, zyn die voorbeelden zeer aanmerklyk, welke wy vinden aange-
teekend

- teekend van menschen, die door wenken, gebaarden en andere bewegingen, elkanderen hunne gedachten byna zo wel te kennen hebben kunnen geeven, als wy door middel van de spraak. *Aelianus Lib. XIV. Cap. 22. Plinius Lib. VI, 30.*
- (c) Dat de spraak natuurlyk zy, beweerden sommigen der Oude Wysgeeren, eensdeels om dat de spraakleeden ons natuurlyk eigen zyn, anderdeels om dat er reedenen voor moeten weezen, waarom wy zo spreken en niet anders. Anderen daarentegen hielden staande, dat de woordklanken willekeurig en door vernuft uitgevonden zyn. De laatsten verdedigt JUL. CÆS. SCALIGER wydlopig in zyn boek *de Caus. Ling. Latin Lib. III. Cap. 67.* Het eerste bygebragte voor de natuurlykheid van de spraak, bewyft voor al niet meer, dan ik betoogd heb nopens het vermogen van te kunnen spreken enz. Het tweede, van de reeden waarom wy zo spreken en niet anders, is, op zich zelve genomen, waarheid. Dit neemt echter niet weg, dat de woorden willekeurige en door kunst verzonnen klanken zyn, gelyk wy in het vervolg zullen zien. Veel minder kan men derhalven daar uit besluiten, dat de spraak ons zo natuurlyk zy, dat wy zonder oeffening van zelve een taale zouden spreken.

§. 4.

Door de ondervinding, zeg ik, wordt genoegzaam bevestigd dat niemand van zelve een taale kan spreken. Immers spreekt een iegelyk zyne moedertaale, en alleen die, wier kennisse hy door moeite verkreegen heeft, maar niemand eene natuurlyke taale. De doofgeborenen, hoewel zy geluid kunnen geeven, echter zyn zy van het

het gebruik der spraak verfteeken; ten blyke dat het den mensch niet natuurlyk zy eene taale te spreken. Onweerspreeklyk wordt het zelve ook bevestigd door het voorbeeld zulker menschen, die in de bosschen onder de wilde dieren gevangen zyn; van zodanigen wordt eenparig getuigd, dat ze noch spraken nochte eene taale gebruikten. Daar kan volstrekt geen andere reeden van gegeven worden, dan dat het gebruik en de kennis der taalen alleen door oefening verkreegen wordt.

§. 5.

Dan hoe zeer ook dit verdichtfel tegens de reëden en ondervinding stryde, heeft men echter, zo in vroegere als latere tyden, de eene of de andere taale voor de natuurlyke gehouden. HERODOOT verhaalt van den Egiptischen Koning Pfammetikus, dat hy eens willende onderzoeken of de Egipters, gelyk ze geloovden, de eersten van alle menschen waren geweest, ten dien einde twee jong-geborene kinders, in een eenzaam hutje, by de beesten liet opvoeden, zonder dat iemand een eenig woord by hen mogt spreken, met oogmerk om te hooren wat geluid zy met der tyd van zelve zouden slaan. Na verloop van twee jaaren gebeurde het dat, wanneer de herder die hen oppaste, de deure opende, deeze jongens hem telkens met uitgestrekte armen tegenliepen

genliepen en luidkeels schreeuwden *Bek Bek*. Hier op liet de Koning onderzoeken, in welke taale het woord *Bek* eenige beteekenisse hadde, en bevondt eindelyk dat de Frygiërs het *brood* aldus noemden. Daar uit besloten de Egipters, dat de Frygiërs noch eerder dan zy zelve, ja de eersten van alle menschen geweest waren (a). Ten blyke hoe men toen veronderstelde, dat er eene natuurlyke taal moeste zyn, welke een mensch, die nooit van eenen anderen spreken geleerd had, van zelve kennen en gebruiken zoude; en dat ook eeven daarom diezelvde taal, by het allereerste geslachte der menschen, in het gebruik moeste zyn, als welke hunnen oorsprong en taale beiden onmiddelyk aan de Natuur zelve verschuldigd waren. Had Psammetikus deeze knaapen op die manier saamen, of ieder afzonderlyk, tot twintig jaaren laten opvoeden, zy zouden in het eerste geval woorden onder elkanderen gebruikt hebben, die de Frygiërs alzo weinig als de Egipters verstonden, en in het andere geval zouden ze in het geheel niet gesproken hebben. Dan, hoe zyn zy tot het roepen van *Bek* gekomen? misschien hebben ze het van het een of ander beest geleerd, of het geen waarschylykts is, zullen ze elkanderen onderling, wanneer ze honger kreegen, hun nood met het open en toedoen van den mond geklaagt hebben en dus aan het roepen van *Bek* gewend zyn.

zyn. Wat er ook van zyn mag, dit is ten minsten zeker, dat het gevolg van zulk een enkel woord tot de geheele taale, ten eenen maale onwettig zy.

* *

(a) HERODOOT in zyn tweede boek der Historien, genaamd *Enterp.*

§. 6.

In latere tyden heeft men de Hebreeuwfche taale voor de natuurlyke gehouden. Een foort van bygeloov, rustende op enkele Rabbynfche overleveringen, is er de oorzaak van, dat dit gevoelen door veelen onder ons omhelsd wordt. Zy waanen dat een kind, zónder een moederspraak te leeren opgevoed, uit zyn eigen aart Hebreeuwfch zou fpreeken. Eenige Joodfche Meesters hebben dit verdichtfel eerft gefmeed (a), en tot ftaving daar van brengen ze by, dat deeze taal allereerft gefproken, by de Spraakverwerring zuiver gebleeven-en langs de heilige geflachtlyn, Sem, Peleg, Abraham en Jakob, op het afgezonderde volk overgeleeverd zy. Maar men neeme deeze verfierfelen eens voor waarheid aan: om dat Adam terftond by zyne aanwezigheid Hebreeuwfch gefproken heeft, daar uit kan men niet besluiten, dat hy de Hebreeuwfche taale uit zyn eigen aart, gelyk ieder vogel deszelvs eigen ge-

gezag, gebeezigd hebbe: immers *het eerder* zyn sluit geensins *het natuurlyk zyn* in zich. Daar en boven, om nu niet te betoogen dat de Hebreeuwfche woorden, niet minder dan anderen, willekeurige teekens zyn, zo moesten allen, ten minften die geene welke langs de zogenaamde heilige geflacht-lyn van Adam aftammen, van zelve Hebreeuwfch fpreken. De ondervinding echter leert het teegendeel: het hier thans overig krooft van Ifraël heeft zo wel eenen kundigen meester en veele moeite nodig als wy, om er iets van te leeren verftaan. Ten blyke dat noch de Hebreeuwfche taal meer natuurlyks behelze dan andere taalen, noch dat de Jooden gefchikter dan andere menfchen zyn, om derzelve kennisfe deelachtig te worden. Het geldt niet te zeggen dat de natuurlyke of Hebreeuwfche afgeleerd wordt doordien men van jongs op aan eene moedertaale gewent, want dat natuurlyk is blyvt by: leer een jongen exter snappen, hy zal nochtans zyn natuurlyk gefchater van zelve kennen en nooit verleeren. Ik heb elders iets gelezen, aangehaald uit de fchriften van eenen Rabbi JEHUDA MUSCATUS, het welk ik fraai genoeg oordeel om het, ter bevestiging van myn gezegde, hier by te voegen. *Byaldien er eene natuurlyke taal was, zegt hy, zo waare het onmogelyk dat de menfchen daar van wierden afgetrokken, gelyk het onmogelyk is dat een fteen om hoog geworpen,*

pen, zyne natuur van op de aerde neer te daalen, verlaate. Noch zult gy, zo gy ze door duizendmaal duizend reizen op te werpen, anders zoudet willen gewinnen, dat kunnen te weeg brengen. En een weinig daar na zegt hy: De mensch zal also weinig de natuurlyke taale kunnen verlaaten als een Moorman zyn huid kan veranderen. enz.

S. 7.

* *

- (a) Eenige Joodsche meesters zeg ik, want sommigen daar en tegen begrypen dat God Adam de geheele Hebreuwsche taale, met de letters, stippen en strekjes, tot de geringsten toe, zo als ze thans noch in de Bybel bevonden worden, als ingegooten hebbe. Doch hier in stemmen de Rabbynen alle overëen dat de Hebreuwsche taal, een heilige taal-en, ik weet niet met welk eene inwendige heiligheid begaavd zy, waarom ze ook alleen waerdig was om van den heiligen God zelve, en tot de heilige wetten en openbaaringen gebruikt te worden. Te meer daar zy een volmaakte taal is, welker woorden ieder den eigenlyken aart der beteekende zaak volmaakt uitdrukt. Ja! er zyn onder hen die de stoutigheid hebben, van te durven zeggen, dat de Almachtige door de kracht van deeze Goddelyke taale, de waereld geschapen hebbe en noch onderhoude. Wie yst niet op het hooren deezer Gods-lasterlyke woorden! Het andere verdient meer belachd dan weerlegd te worden: de Filosofen die op een algemeene taale, welke alle menschen over de geheele Aerde zonden kunnen verstaan, bedacht zyn, zonden hier de rechte taale aantreffen; want zulk een algemeene taal moet het eigenlyk weezen der beteekende zaaken
vol-

volkomen afmaalen. Maar wat het eerste, te weten de *Heiligheid* der Hebreeuwſche taale betreft; Gods-geleerden en Taalkenners van den eerſten rang onder ons, hebben dit gevoelen ter goeder trouwe van de Jooden overgenomen, en het zelve als een pylaar, waar op de waardigheid van het oudé Verbond voornaamlyk rúft, met kracht en macht zoeken ſtaande te houden: echter heeft de groote SCHULTENS deete dwaaling uit de Kriſten waereld voor het voornaamſte gedeelte als gebannen, en getoond dat de Jooden op die manier het gezach van het nieuwe Teſtament, en gevolglyk den grond van het geheele Kriſtendom, zochten te ondermynen en het ondeſte te boven te keeren, aangezien het zelve niet in de *heilige*, maar in eene *onreine* en Godé onbetamelyke taale is beſchreeven.

§. 7.

Is dan alles, wat van de natuurlyke taale gezegd wordt, voor enkele beuzelingen te houden; met meer waarſchynlykheid zou men derhalven de taalen aan de uitvindingen der ſpreekeren zelve toefchryven, in dier voegen „ dat de menſchen „ eerſt eenen geruimen tyd in de holen gewoond „ hebben gelyk de dieren, zonder het gebruik „ der ſpraak, en met geduurig wenken, een onderscheidenlyk hoorbaar geblaas en een onbe- „ ſchaavde ſtem, hunne zielsgedachten uitgedrukt „ en te kennen gegeven hebben; en dat einde- „ lyk het zelvde woord van dezelvde zaak meer- „ maalen herhaald, een onderscheidenlyke ſtem, „ beteekenende woorden en het gebruik der „ ſpraak

„spraak ontstaan zyn „(a). Ik heb reeds getoond dat de mensch het vermogen hebbe van taalen te kunnen vormen. Gelyk dan alle kunsten een gering beginfel hebben, en langzaamer hand tot grootere volmaaktheid gebragt worden, eeven zo kan het ook met de taalen geleege zyn. Immers leert de ondervinding dat onbeschaavde volken onbeschaavde taalen spreeken. De kinders brengen in het eerst de woorden ten halven uit en gewinnen allengskens aan het gebruik der spraak. Dus zou men gemakkelyk kunnen toestemmen, dat het menschedom eerst als in deszelys kindsheid aan het stamelen, vervolgens aan het spreeken geraakte zy, en op die manier de taalen met er tyd gevormd hebbe (b).

* *

- (a) Aldus begrypt het VITRUVIUS in zyn boek *de Architectura* II Boek I Hoofdt.
 (b) Niet onaartig zyn de versen van LUCRETIUS ten deezen opzichte V Boek vs 1027—1090.

§. 8.

Dan schoon dit de moogelykheid en waarschynlykheid voor zich hebbe, worden wy echter door de gewyde geschiedverhaalen anders onderricht. Adam was noch alleen in de wereld, zonder een eenig natuurgenoot met hem, toen hy reeds een taale verstond en het gedierte en het gevogelte met naamen voorzag. Dat hy
 toen

toen een taale zou hebben uitgedacht, gelyk fommigen deeze gebeurtenisse opvatten, strydt teegens de eenvoudigheid van het geschiedverhaal van MOSES, want zo schryft hy: *als de HEER God uit de aerde al het gedierte des velds en al het gevogelte des beemels gemaakt hadde, zo bragt Hy ze tot Adam om te zien hoe by ze noemen zoude: en zo als Adam alle leevendige ziele noemen zoude, dat zou zyn naam zyn. Zo had Adam genoemd de naamen van al het vee, en van al het gevogelte des beemels, en van al het gedierte des velds (a).* De natuurlyke zin daar van is buiten twyffel deeze, „ dat het gedierte en het „ gevogelte tot Adam gebragt zyn om zyn ver- „ stand te beproeven, het-zelve te oeffenen, en „ zyn opmerkzaamheid aan het werk te stellen „ met te onderzoeken en waar te neemen, wat „ aan der dieren en vogelen ieder byzondere soort „ voorzaamlyk-eigen was, in dezelve uitmuntte, „ en waar door zy de eene van de andere te on- „ derfcheiden waren, op dat hy ze vervolgens, „ elk naar derzelve byzonderen aart en eigen- „ schappen, eenen toepasselyken naame toeëige- „ nen mochte. „ Met geen de minste schyn kan derhalven deeze *naamgeving* voor eene *taalvor- ming* opgenomen worden, maar in teegendeel veronderstelt ze volstrekt in Adam de kennisse en het gebruik eener taale. Immers wanneer hy een zekere hoedanigheid, als iets uitneemends, in
het

het een of ander dier aantrof, en het zelve uit dien hoofde wilde benoemen, zo moeste hem zeekerlyk diezelvde hoedanigheid onder deeze of geene bewoording bekend zyn. Hoe konde hy anders de vrouw, om dat zy uit den man genomen was, met den naam van *manninne* verëeren, indien hem de benaaming van *man* was onbekend geweest? Hoe konde hy haar naderhand, om dat zy de moeder aller leevendigen zou zyn, den naam van *Hevab* (הב) toevoegen, ten zy hy vooraf het woord *Havab* (הב) had, waar onder hy het denkbeeld van *leeven* zich voorstelde? Ik besluit derhalven dat, gelyk het konstig lichchaam van Adam uit het stof, en zyne kostelyke ziel uit niets, door den Schepper onmiddelyk daargesteld en wonderbaar saamgevoegd zyn, hy alzo door den Almachtigen met de noodzaakelyke kennisse eener taale beschonken zy (*b*). Daar toe helt ook de zoete eevenreedigheid over, welke wy in het gansche Scheppingwerk over al aantreffen. Adams lichchaam kwam volwassen uit de handen van zynen grooten Maaker; zyne ziel was met eene eevenreedige kundigheid voorzien; hy wierdt geplaatst in de aangenaamste waarande der waereld; daar weergalmde het alles van des Allerhoogstens lof: dus zou het zoet geklank van het veederdrigtig diertje zyne liefde-ryke dankbaarheid tot jaloersheid verwekt hebben, indien hy zelv ook zyn tong niet in het

B werk

werk had mogen stellen om doot genoeglyke alleen- en gulle faamspraaken met zyne echtgenoote, hunne teedere erkentenisse nopens hunnen grooten Weldoenner uit te boezemen.

§. 9.

(a) Genes. II: 19, 20.

(b) Ik gisse of Adam wel niet te gelyk eenige weetschap van letters en de Schryfkunst van God zelve ontvangen hebbe. Dat het gebruik der letters zeer oud zy, is zeker: dat Adam er zich al van bediend hebbe, is waarschynlyk. Ook twyffel ik geensins of alle soorten van letters, zo veel als er by verscheidene volken in het gebruik zyn, hebben haaren onsprong van een eenige soort af te leiden. De Grieken hebben ze van de Oosterslingen ontvangen, en dezelve wederom aan de inwooners van Italien overhandigd; van deezen zyn ze aan de meeste Europeërs medegedeeld. De Oosterschen zelve, schoon zy thans veel van elkanderen verschillen, erkennen eene algemeene moeder. Gelyk dan alle Natien haare beschaaftheid aan de letters hebben te danken, zo is er ook geen eene geweest, hoe schrandter anders in vindingen, welke naderhand eene diergelyke soort heeft van nieuws uitgevonden. Het is wel waar, de Egyptische Beeldschryven zyn beroemd; om te verwondert men zich met recht over de Sineezen, die zo veele byzondere karakters weeten te trekken, als zy woorden hebben. Maar met naauwelyks vyf en twintig figuren, welke meerendeels uit een enkel op verscheidene manier geboogen streekje, de overigen uit twee, drie of op zyn hoogst, uit vier klemen bestaan, zo meenig duizend woorden met derzelver talloose veranderingen; buigingen en verscheidene uitspraaken, als een meenigte van taalen bevat,

zon-

zonder eenige verwerring af te schetsen, is waarlyk! eene uitvinding, welke het menschelyk vernuft schynt te booven te gaan.

§. 9.

Behalven de eerste taal, meldt Moses ook dat alle andere oorsprongkelyken onmiddelyk door den Schepper zelve aan de menschen zyn medegeedeeld: Want hy verhaalt „ dat het gebeurde, „ toen de gansche aerde noch van eenerlei spraak „ en eenerlei woorden was, dat de menschen „ eene Stad met eenen zeer hoogen tooren bouwden, „ welke zouden verstreken tot een teeken „ van een eeuwigduurend verbond en tot een „ middel om nooit van elkanderen verdeeld en „ verstrooid te worden; maar, *aangezien zulk „ een schadelijk voorneemen streedt met de gunstige „ oogmerken van de wyze Voorzienigheid,* „ verwerrede de HEER hun spraak aldaar, zo „ dat een iegelyk de spraak zyns naasten niet meer „ verstont, waar door zy dan ook van daar over „ de gansche aerde verstrooid wierden (*a*), ... De spreekwyzen *eenerlei spraak, eenerlei woorden en de spraak verwerpen op dat een iegelyk de spraak zyns naasten niet en verstaet,* zyn al te duidelyk dan dat men ze alleen tot de *eensgezindheid en verdeeldmaking* van het gemoed en de wille kan overbrengen (*b*). De gevolgen weerleggen dit ook onweerspreekelyk, want veele taalen verschillen zo onëindig van elkander in haar

aart, weezen en omstandigheden, dat zy genoegzaam niets met malkaar gemeen hebben, en by gevolg onmoogelyk uit eene, naamelyk uit de eerste, kunnen gesprooten zyn (*c*). De Oostersche taalen trekken zódanig op malkander, dat haar sibbe verwandschap duidelyk genoeg te zien is. De dochters der Latynsche zullen ook nooit de blyken van haare afkomst verflyten (*d*). Hoe is het dan te begrypen, dat alle anderen, uitgenomen de Oostersche taalen alleen, geene de minste voetstappen van de eerste hebben bewaard? Dit alles doet my zonder eenige twyffeling gelooven, dat God door een ontsachlyk wonder de bouwers van Babel nieuwe taalen hebbe ingeschaapen, eeven gelyk de Apostels op het Pinksterfeest met de kennisse van vreemde taalen, by andere volken reeds gebruikelijk, in een oogeblik beschonken wierden (*e*). Geen geschikter middel kon er ooit bedacht worden om dit heilzaam oogmerk van den Allesbestierenden te bereiken. De spraakverwerring verwekte eene onbegrypelyke verwerring onder het volk; daar door wierdt het werk ten eersten gestaakt en de werkers verdeeld; deeze verdeeldheid, verzeld van eenen doodelyken schrik, welken zulk een verbaazend wonder den stervelingen op het lyf joeg, deedt hen zonder bloedstorting van malkanderen, als van raazenden, - en van de plaats zelve, als van een akelig toverhol, zonder stil te staan verrewch

wech vluchten. Dat zelve middel diende ook om zonder geweld te beletten, dat de verstrooiden zich niet weder by elkanderen vervoegden en onderling op nieuws verbonden. Dan, wierd het gansche menschelyk geslachte daar door van een gescheiden, die geene die eener en derzelfder spraak deelachtig wierden, wierden daar door ook te gelyk bond-en lotgenooten zonder eenig voorafgaand verdrag, en dus ter onderlinge hulp bestierd, om afgeleegene gewesten op te zoeken en woeste landen te bevolken.

B 3

§. 10.

* *

(a) Genef. XI: 1—9.

(b) Er zyn zelve onder den Adel onzer geleerden, die aan het verhaal van MOSES den zin hechten, als of „God de gemoederen der bouwers van Babel verdeeld, twist onder hen verwekt en ze „daar door van elkander verstrooid had, maar „dat de verscheidenheid van taalen door de verstrooying van zelve met der tyd ontstaan zy „Edoch, schoon ik gaerne toestem, het geen de ondervinding bevestigt, dat langs deezen weg de taalen zeer verbasteren, kan ik echter om de aangehaalde reedenen dat gevoelen geensins omhelzen. De verandering van lucht is ook alleen de oorzaak niet van de vernieuwing der taalen, maar de vermenging der in spraak verschillende volken, brengt dezelve voornaamlyk te wege.

(c) Ik beken dat er veele woorden gevonden worden in verscheidene taalen, dewelke eenige overeenkomst hebben, beide in klank en beteekenisse te gelyk. Maar daar uit te besluiten dat alle taalen uit ééne taale gesprooten zouden zyn, kan ik

ik

ik geensins goedkeuren. : Want door de onderlinge gemeenschap en verkeerling der volken zyn er zeekerlyk eenige woorden uit de eene taal in de andere overgebragt. Daarenboven is het niet alleen niet onmogelyk, dat verschillende taalen een en dezelve zaak met een gelykfoortige klank beteekenen, zonder dat ze nochtans de een van de andere af te leiden zyn, maar zulks was zelfs onvermydelyk, gelyk ik in het vervolg by nadere gelegenheid zal aantoonen.

- (d) Zo ziet men by voorbeeld duidelyk dat de Fransche spraak bestaat uit eene Latynsche stoffe in eene Duitfche vorm gegooten.
- (e) De hooggeleerde wydberoemde Hooggeleeraar N. G. SCHROEDER, wiens weergalooze onderwyzing en byzondere geneegenheid, welke ik aan Groningens hooge school ondervonden heb, my tot de oprechste gevoelens van eene onvergetelyke dankbaarheid verplichten, heeft in deszelve doorwrochte Redevoering, te Groningen in het jaar 1752. over de *Babelsche Spraakverwerring* gehouden, dit stuk zo klaar beweezen en die geschiedenis zo volledig afgehandeld, dat het, myns bedunkens, een afgemaakte zaak en een uitgeputte stoffe zy.

§. 10.

Nu vermeen ik klaar genoeg betoogd te hebben, dat de Schepper zelv den mensch met het gebruik der spraak beschonken, en vervolgens de verschillendheid der taalen hebbe ingevoerd. Maar misschien zal iemand vraagen, of dan alle taalen, die er behalven de eerste in de waereld gevonden worden, sterfend te Babel gebooren zyn? wat de oorsprongkelyken betreft, daar aan twyfele

fele ik geenfins; ik zeg *oorsprongkelyker*, dat is, zulken, die haaren oorsprong aan geenen anderen verschuldigd zyn. Want dat er door de verhuizingen en vermengingen der volken nieuwe taalern ontstaan, welker wortelen eevenwel in de voorgaanden naar te spooren zyn, leert de ervaring. Dan, heeft iemand reeden genoeg, om van deeze of geene Natie te gelooven, dat zy in het eerst zonder spraak geleefd hebbe en naderhand van zelve, buiten de gemeenschap van spreekende menschen, aan het gebruik eener taal geraakt zy, die mag ook veilig besluiten, dat zy op die manier, zo als uit VITRUVIUS is aangehaald (a), haare taal gevormd hebbe. Echter, om dat ik zulks niet met de minste waarschyntlykheid van eenig volk ter waereld kan denken, zo houd ik tot noch toe voor eene zekere waarheid, dat alle oorsprongkelyke talen, uitgezonderd de eerste (b), uit de leegte van Sinear door de spraakverwerring, gelyk gezegd is, opgekomen zyn (c).

B 4

§. 11.

* *

(a) Zie §. 7.

(b) Want deeze is by eenige geslachten, welke in die strecken bleeven wonen, ook behouden gebleeven, waar van naderhand de vier bekende Oostersche talen, of liever mag ik zeggen, Tongvallen (*Dialekten*) gesproten zyn, de Hebreeuwfche namentlyk, de Chaldeeuwfche, de Syri-

Syrische en de Arabische, welke laatste zich het verite verspreid heeft, en nu noch een zeer aanmerkelyk deel van de Aerde beheerscht.

- (c) Hoe veelen in getal deeze talen zyn, is niet moogelyk te bepaalen. De Jooden begrooten dezelve op zeeventig, naar het getal der Neeven van Noäch, zo als zy opgegeeven worden Genef. X. Zy voegen er by, dat God met zeeventig Engelen van den Heemel neergedaald zy; en aan hen de genoemde volken verdeeld hebbe, om ieder een nieuwe taale in te gieten, en vervolgens het bewind over dezelve te voeren; maar dat God zelfs het bestier over zyn volk aan zich behouden hebbe, by het welk ook de eerste taale, welke zy de Hebreeuwfsche voorwenden te wezen, in gebruik zou gebleeven zyn. Het is duidelyk te merken dat dit ook, naar de gewoonte der Jooden, een uitvinding zy om den luster van hunne Natie te verheffen. De korthed van myn bestek ontslaat my van de moeite om de schynredenen, waar meede men deeze beuzelingen zoekt te staaven, hier by te brengen en te weerleggen. De Leezer zal daaromtrent zyn genoegen kunnen vinden by den Geleerden S. BOCHART in zyn *Phaleg* Lib. I. Cap. XV. Het is genoeg kortelyk aan te merken, dat het geensins het werk van Schepselen is, zulke wonderwerken uit te voeren; nochte dat het met de volmaaktheeden van het Opperweezen overeenstemt, om het Goddelyk bestier over menschen aan Engelen af te staan.

§. II.

Na dat ik dan den oorsprong der talen in het gemeen, zo veel myn oogmerk was, onderzocht heb, ga ik thans over tot de beschouwing van derzelve Natuur. Ten dien einde moeten hier som-

Sommige woorden voor af wat nauwkeuriger bepaald worden. *Spreeken* beteekent in het algemeen, onmiddelyk eene taal gebruiken. De taalen bestaan uit woorden. *Woorden* zyn gebruikelijke klanken, door den mond onderscheidenlyk voortgebragt, welke zekere denkbeelden te kennen geeven, door het gebruik of willekeur daar aan gehecht. Deeze klanken zyn by verscheidene volken zeer verschillende; ook worden ze zeer ongelyk geboogen en te saamen gesteld. Daar van daan de verscheidenheid der taalen. Dus is een *taal* een byzonder soort van gebruikelijke klanken, welke eevenreediglyk veranderd, geboogen of niet geboogen en saamengesteld worden, om er zyne gedachten mee te kennen te geeven. In ieder landstreek heerscht byna een byzondere spraak, welke zich volkomen naar den aart der volken Ichikt, zo dat de taalen, niet minder dan de zeden en gewoonten, derzelve inborst, zo door de manier van spreekken, als ook door de uitspraak zelve, maakt ten toon spreiden. Men beschouwe maar den hoogdravenden trant en de zinnebeeldige zwier van spreekken en schryven der Oosterlingen, waar door zy byna alle dingen met overgebragte benaamingen versieren, en zich in kleinigheden met verheevene spreekwyzen, van groote zaaken ontleend, gewoon zyn te bedienen (*a*); hun smaak van grootsch te denken, en hunne steigende ver-

beeldingskracht, ontdekken zich daar door ten klaarsten. De nettere styl der Europëers daarentegen is een onfaalbaar bewys, dat deezen minder aan inbeeldingen, en meer aan eene geregelde manier van denken gewend zyn. En dit mag niet alleen van onderscheidene natiën, maar zelfs van ieder mensch in het byzonder, vastgesteld worden. Gelyk dan de schriften en reedvoeringen der geleerden, als schilderyen derzelver verstand afmaalen, alzø is ook de schryf- en spreekstyl voor een spiegel van hun temperament te houden, welk de kenbaarste trekken van derzelver geëärtheid vertoont (*b*). Wat de uitspraak belangt, in die der Duitschers kan een iegelyk zo wel eene strafheid ontdekken, als in hunne zeeden en gewoonten; daar in teegendeel de Franschen in het spreken, eeven als in hunne manieren, over al een losse zwier vertoonen; terwijl een foort van deftigheid niet minder in het uiten der woorden, dan in de houdinge der Hollanderen wordt bespeurd (*c*).

S. 12.

(*) De *gliaftering* van het vogt der tanden, welk een verliefd Arabier by een zoet lachje van zyne Meesteresse ontdekt, maakt hy geen zwaarigheid by eene ontsachchelyke bliksemstraal te vergelyken. Noeh een voorbeeld van eenen verheevenen Arabischen Dichter, Leezer! hy zegt van een Juffer *dat zy eenen reogen deede neerzygen*

uit

mit de Narfiffen, daar meede de Roozen besproei-
de en denzelven met de druiven verweev. Dat
wil niets anders zeggen dan het meisje schreide zo,
dat er eenige traantjes over de wangen biggelden,
welke zy met de vingertjes afwischte. De traanen
worden een neerdalende reegen genoemd; nar-
fiffen heeten de oogen; roozen beteekenen de
wangen, en druiven de endjes der vingeren.

- (b) De Hoog-geleerde Wydberoemde Hoogleeraar
D. VAN LENNEP, wiens nuttige onderwyzing
en vriendschap, aan Groningens Hoogeschool
eertyds genoten, ik my telkens met genoeglyke
dankerkentenisse herinnere, laat zich deezen aan-
gaande aldus hooren in deszelfs inwyngs Rede-
voering de *Analogia Linguarum* &c. p. 19. in
welke, namentlyk spreektyl, als in eene spree-
kende Schildery niet alleen het beeldenisse der ge-
dachten, welk iemand in het binnenste van zyne
Ziel overlegt, uitgedrukt staat; maar wy zien er
ook den draad en weg, langs welke het gemoed in
het bepeinsen is ingeslaagen, als met zekere trek-
ken afgeschetst. Voorzeeker zult gy Homeer over-
al in Homeer aantreffen, in Thucidides Thucidi-
des, in Xenophon Xenophon, en u, gelyk in dee-
zen over de zoetvloeiendheid, zo over de achttbaar-
heid in dien, in Homeer over deszelvs hoogdraa-
venheid verwonderen.
- (c) De Leezer vergunne my noch een weinig plaats
voor eenige regels uit JAMES HOWELS gemeen-
saame brieven, ter bevestiging van het gezegde.
Het is der aanmerking niet onwaerdig, zegt hy,
dat taalen gewoon zyn zich te schikken naar den
aard, en voor een gedeelte te kennen te geven
de neiging des volks. De Spanjaard is langzaam
en deftig, en zo ik ook zyn uitspraak, want de
Spaansche en Fransche taalen niet dan takken van
den Latynschen boom zynde, zo mag men de eene
Latyn verkort en de andere Latyn verlangd noe-
men, gelyk als CORPUS, TEMPUS, CA-
PUT

PUT &c. dewelke eenledige woorden in 't Fransch zyn, als *CORPS*, *TEMP*, *CAP* of *CHEF*; maar van de Spanjaard verlengd worden als *CUERPO*, *TIEMPO*, *GABECA*: en zeeker boven alle andere scheidt de Spanjaard een bebaagen in lange woorden, want by maakt sommigen driemaal zo lang als zy in 't Fransch zyn, gelyk van *LEVEMENT* een opryding, maakt by *LEVANTAMIENTO*; van *PENSEE* een gedagt, *PANSAMIENTO*; en van *COMPLIMENT*, *COMPLIMIENTO*. Daar en boven houdt de Spanjaard in zyne uitspraak zulk een verpozing, dat zyne tong zelden zyn vernuft voorby loopt, en zyn brein kan gemakkelyk een tweede gedagte ontwerpen en teelen, eer de eerste uitgesproken is *III Boek 19 Brief*.

§. 12.

Is het dan buiten kyv dat de taalen voor een groot gedeelte den aart der sprekeren ten grondslag hebben; onwettig en ten eenemaal met de reeden strydig is nochtans het gevolg, door sommigen daar uit getrokken, dat naamelyk de woorden zelve voor natuurlyke, en geensins voor wilkekeurige teekenen der gedachten te houden zyn. Immers welke strydigheid, welke ongerymdheid zou het in zich behelzen, indien wy een vogel *vlieg*, ofte eenen mensch *engel* noemden, byaldien wy er maar onderling in overeenstemden? Het verband dat er zal gevonden worden tusschen den klank en de beteekenisse der woorden, is toch te zoeken in de verkiezing der vormeren, en in geenen deele voor natuurlyk, dat is, noodzaak-

zaakelyk te houden, want anders was er maar een eenige taal mogelyk. Met recht heb ik derhalven de woorden gezegd klanken te zyn, welke denkbeelden te kennen geeven, zo als zy door *het gebruik ofte willekeur* daar aan gehecht worden. Intusschen houd ik des niet teegenstaande voor onweerspreeklyk, dat ieder woord zyn reeden van benaaming hebbe, zo dat er geen een eenig gevonden wordt of er is genoegsaame reeden voor, waarom het zelve in deeze taal dit, in geene dat denkbeeld uitdrukke. Want wanneer wy de Filosofie raadpleegen, wordt ons onfaalbaar beweezen, dat er niets zonder voldoende reeden zy of gebeure, dat ook de wille door zekere beweegredenen geboogen worde, en dat dienvolgens de allerwillekeurigste dingen zelfs op den onwrikbaaren grond der genoegzaame reeden gevestigd zyn.

§. 13.

* * *

Ik heb boven, naamelyk §. 3. * * c, reeds aangemerkt dat het onder de Ouden in geschil geweest zy, of de woorden door de *natuur* (*φύσις*), dan of ze door *instelling* (*θεσις*) geworden zyn. Uit het geene ik zo aanstonds betoogde, vermeen ik duidelyk te blyken dat, schoon wel deeze en geene klank niet natuurlyk of noodzaakelyk dit en dat denkbeeld beteekene, maar zulks enkel van de instelling afhange; echter alles, wat in de taalen gevonden wordt, zyn genoegsaame reeden hebbe waarom het zo is en niet anders. Dit laatste wordt van sommigen onder ons teengengesproken:
zy

zy stemmen toe dat er in alle taalē een soort van *woordōorsprongkelykheid* (etymologia) gevonden wordt; maar zy beweeren dat de oorsprongkelyke woorden zelve by geval, zo als de klanken vormer uit de mond kwam, ontstaan en zonder eenig overleg ofte voorwerpelyke reeden gevormd zyn. Zo stemmen zy toe dat, by voorbeeld, het woord *beleezenheid* afftamt van het werkwoord *leezen*; dat de gemeene beteekenisse van het woord *leezen*, gelyk men zegt *een geschrift leezen*, af te leiden is van de oorsprongkelyke beteekenisse *zamelen*, aandedit woord eigen; (want men zegt *aieren leezen*, in plaats van *aieren zamelen*.) om dat hy die een geschrift leest, de woorden als opzammelt, en de gedachten des schryvers in zyn verstand by zōn zamelt; dit, zeg ik, stemmen ze toe, om dat het oogenfchyntlyk is; edoch dat er eenige reeden voor zou zyn, waarom men het denkbeeld van *zamelen* aan het woord *leezen* gehecht hebbe, ontkennen zy ten eenen maale. Maar wanneer wy eens de weergaloōze gelykvorinigheid, welke in allerlei slag der afftammelingen, en de zoete overeenstemming, welke in derzelver beteekenissen overal wordt aangetroffen, gaade slaan, zo schynt het in der daad booven het vermogen der menschen, dat zy zulk eene verbaazende evenreedigheid zoude hebben kunnen waarneemen. Openbaart zich de reedelykheid in dit alles zo klaarblykelyk, waarom zal men dan de eerste beteekenissen zelve aan het bloot geval toeschryven, en teegens alle reedenen vast stellen, dat de eerste vorming der woorden in het wilde zonder eenige reeden, overleg of vernuft geschied zy?

§. 13.

Om nu de waarheid van het betoogde duidelyker en aangenaamer te maaken, staat het my thans

thans te onderzoeken, waar in eigenlyk deeze reeden van benaaming der woorden gelegen zy? Het oogmerk dat een spreker bedoelt, is zyne gedachten aan eenen anderen meede te deelen: dat zelve doelwit beoogde ook de eerste vorm der woorden. Iemand die zyn denkbeeld van iets afweezigs aan het gezicht van eenen anderen wil kenlyk maaken, is geen gereeder middel geschapen, dan het voorwerp zelve, zo veel mogelyk is, af te schetsen. De reeden waarom hy het schets zo maale en niet anders, is dat hy meent het zelve naast aan zyn denkbeeld gelyk te zyn, Desgelyks is het ook met de woorden gelegen; hy die het eerst zyn denkbeeld aan het gehoorzintuig van zynen naasten wilde te kennen geven, verkoos buiten twyffel zulk eenen klank, welken hy geloovde het meest met zyne gedachten overeen te stemmen. Dit is klaar, een iegelyk zoekt zyn oogmerk te bereiken door de bekwaamsten der voor handen zynde middels. Nu is het zeker dat iemand, die door middel van eenen klank, eenen anderen het zelve denkbeeld wil doen hebben dat hy heeft, zulk eenen klank moete voortbrengen, welk het allernaast met dat denkbeeld overeenstemt. Gevolglyk is de reeden van benaaming der woorden te zoeken in een verbeelde overeenstemming der klanken met de denkbeelden der vormeren.

§. 14.

Maar er zal misschien met verwondering gevraagd worden, hoe een klank kan overeenstemmen met een denkbeeld, voornaamlyk met zulk een het welk, gelyk de meesten, in het geheel geen klank ten voorwerp heeft? Dit is waarlyk! ook te verwonderen, en verdient met recht een naauwkeuriger aandacht. Teevens gelieve men zich te herinneren, dat ik van een *verbeelde* overeenstemming spreek. De verbeeldingskracht is toch zeer vruchtbaar in het verzinnen van allerlei gelykenissen; voorbeelden daar van zyn er overal te vinden; de taalen zelve leveren er genoeg uit; ten proeve kunnen verstreken de vergelykingen van de *Goddelyke almacht* by eenen *menschelyken arm*; van den *toorn* by een *brandende gloed*, van der dingen *iedelheid* en *vergankelykheid* by *rook* of *damp*, en welke dergelyke er oneindig meer zyn.

§. 15.

Intusschen merk ik dat myn reedeningen ongemerkt daar heenen hellen, als of ik niet meer den Schepper, maar den mensch voor den vormer der taalen hield; gemakkelykheids halven neem ik ook de vryheid van verder in die smaak voort te vaaren, en voor eenigen tyd te veronderstellen, dat het menschdom eerst zonder
het

het gebruik der spraak geleevt en allengskens de taalen gevormd hebbe. Echter, om te zien hoe zulks zich hebbe toegedraagen, moet ik van gronds ophaalen op welke manier het zelve eerst aan het spreken, of liever aan het staamelen gekoomen zy; en dan zal de geleegenheid van zelve my als by de hand naar het onderzoek leiden, hoe de woórdklanken met de denkbeelden der woórd dichters overëengestemd hebben.

§. 16.

Maar wat het laatste betreft, ik oordeel het noodzaakelyk hier eenige aanmerkingen vooraf te stellen. 1. Men moet wel in acht nemen dat, gelyk alle kunsten zeer geringe beginselen hebben, in het eerst ruuw zyn, en allengskens door de arbeid van veelen beschaavd worden, de taalen ook alzo in haare eerste opkomst van eenen nauwen omtrek geweest zyn, en uit weinige onbeschaavde en zeer gebrekkige woorden bestaan hebben. 2. Daar uit kan afgeleid worden, hoe verre gezocht de verbeelde overëenkomst der klanken met de duistere en verwerde denkbeelden geweest zy; een vergelyking van de figuurlyke beteekenissen onder elkander en met de oorsprongkelyken, kan hier van ten proeve verstreken (a). 3. Schoon de taalen door den tyd telkens beschaavd en verbeterd worden, echter wordt deeze overëenkomst daar door niet vermeer-

meerderd, maar langs hoe meer verminderd, aan-
gezien de klanken doorgaans gemakkelijker voor
de uitspraak, en aangenaamer voor het oor be-
slepen worden. (b). 4. Dienvolgens kan de
overëestemming niet wel gemerkt worden, ten zy
men de allerëerste uitspraak der woorden weete,
dewelke echter door veele toevallen zodanig ver-
anderd is, dat men ze zelden tot den ouden een-
voudigen toon hervormen kan. 5. Het is niet
alleen nodig de allerëerste uitspraak te weeten,
maar men moet zich ook noodzaakelyk de aller-
ëerste en byzonderste beteekenissen voorstellen,
welke nochtans weinig bekend zyn. 6. Te min-
der zyn ze bekend, om dat de woorden telkens
by een bezonder geval en omstandigheid geboe-
ren zyn (c), gelyk we in het vervolg zullen ver-
neemen.

(a) De woorden *eedel* en *iedel*, by voorbeeld, zyn
huiten twyffel, wat den oorsprong betreft, een
en de zelve, en gevolgelyk van een en dezelve
beteekenisse. Maar hoe zeer verschillen niet de
beteekenissen, welke er naderhand aan gehecht
zyn, van elkander! en hoe verre is niet de ree-
den van de overëenkomste der benaaming te zoe-
ken! Waarschynlyk hebben ze in hunnen oor-
sprong het denkbeeld van een *wasse beweging*
uit edrukt; hier van overgebragt tot eene *slugga*
verbessing, heeft het vervolgens in het gemeen de
beteekenisse aangenomen van alles wat zich in
zyn

zyn soort *verheft*; *verheven is en uitmunt*, welke hoedanigheid door het woord *edel* betekend wordt. De *wafte beweging* van een andere kant beschouwd, en overgesteld teegens zodanig iets, het geen een zeker einde bedoelt, heeft het woord *iedel*, uit hoofde van die vergelykinge, allerlei bedryf en werkingen onder deszels benaaminge aangenomen, welke of zonder eenig weezendlyk oogmerk in het werk gesteld worden, of niet in staat zyn om het voorgestelde doel te bereiken, en dus in het wilde uitloopen. Een meenigte van dergelyke voorbeelden zoude kunnen worden bygebragt, doch dit eene oordeel ik genoeg ter opheldering van het gezegde.

(b) Want de reeden van overeenkomst of gelykheid, §. 13. voorgesteld, heeft ook zo zeer geen plaats in een reeds gevormde taal, doordien het gebruik de woorden doet gelden, en deeze in het geheel worden geprent, zonder op de reeden van benaaming te setten.

(c) Eeven gelyk de eigene naamen van menschen, plaatsen en steden meestyds in de waereld komen. Hoe zou men kunnen gissen, welk b. v. de reeden van benaaming der eigene naamen *Isak*, *Jakob*, *Moses* en anderen zy, indien ons de byzondere *gelegenheid en omstandigheden* niet uit de *geschiedverhalen* bekend waren?

§. 17.

Deeze aanmerkingen betoogen genoegzaam, dat het ten eenen maale ondoenlyk is, aller woorden eigenlyke reeden te ontvouwen: eevenwel doen ze my niet wanhoopen van er zo veelen te kunnen open leggen, als er ter bereiking van het voorgestelde einde noodig zullen zyn. Ik

begin derhalven, naar myn bestek, met het onderzoek op welke manier het menschedom, als in deszels kindsheid, eerst aan spreken geraakt zy. De aandoeningen en hartstochten openbaaren zich doorgaans, voornaamelyk zo ze wat heftig zyn, van zelve in den mensch. Het bloozen ontdekt de schaamte; de beeving verraadt de vreeze; en de traanen zyn gemeenlyk getuigen van de droevheid. Het zuchten, steenen en gillen, zyn uitwerksels van bedruktheid, beklemdheid en onlydelyke pynen. Dit ondervindt een iegelyk by zich zelve, en uit die teekenen bemerkt hy ook diezelve gemoedsbeweelingen en gestekenisfen van anderen. Niets is er derhalven gereeder voor hem, die geen taale kent en aan eenen anderen een zekere aandoening wil te kennen geeven, dan dat hy de natuurlyke uitwerksels, die de heftige gemoedsbeweelingen doorgaans verzellen, zo veel doenlyk is, naarbootse. Om dan zyn benaauwde vrees voor een schrikkelyke ramp, welke hem onvermydelyk boven het hoofd hangt, te ontdekken, zal hy eerst een schudding en beeving in het werk stellen; de ademtocht zal hy op het zelve oogenblik sterker maaken; zuchtingen zullen vervolgens de een de andere volgen; en, dewyl de tong toch haar hulp aan eenen taalelozen eeven zo vaerdig aanbiedt in het uiten der gedachten, als de handen en overige leeden des sprekers woorden door de gebaarden

den

den zoeken verstaanbaar te maaken, zal hy eindelyk beginnen geluid te slaan, het welk ten laaften door de zuchting tot eenen bepaalden klank *acb*, *ocb*, *ob*, *o* of diergelyken gevormd wordt. Dus laat het zich begrypen hoe de menschen eerst aan het staamelen hebben kunnen geraaken; en de uitroepwoordekens zyn buiten twyffel als de eerste zaaden der taalen aan te merken (*a*).

- (*a*) Deze *uitroepwoordekens*, aangemerkt als onderscheidenlyke klanken, door den mond voortgebragt om des spreekers teegenswoordige aandoening te kennen te geeven, zyn zonder twyffel onder den ry der *woorden* te plaatsē, gelyk uit de bepaling §. 11. opgegeeven, kan geblyken. Te onrecht verzet zich daarom SANCTIUS in zo verre teegens J. C. SCALIGER, in zyn *Minerva* Lib. I. Cap. 1. waarom hy ook van PERIZONIUS in deszelys Notē over deeze plaats, weerlegd wordt.

§. 18.

Hadt men nu geleerd zyn eigen gesteen naar te bootfen, om daar door de sterke aandoeningen te openbaaren; het vernuft wordt langs deeze weg bedacht om ook het geluid van iets anders ten zelve einde naar te stemmen. Men verbeelde zich dan twee menschen die in het geheel van geen taale weeten, behalven dat ze eenige weinige uitroepwoordekens kunnen te pas

brangen: een deezer tracht het geluid van een dier, het welk hy hoort, aan den anderen te kennen te geeven, by voorbeeld het geluid van een schaaap, het welk zy verlooren hebben en gaan zoeken, of dat van eenen wolf dien zy vreezen: zich herinnerende hoe zy de zuchtingen in verstaanbaare klanken hadden veranderd, begint hy ook het gebleet of het gehuil, zo veel mogelyk, met zyn stem af te beelden en te zeggen *bleet* of *buil*; waar van dan de woorden *bleeten* en *builen* zullen voortgekomen weezen: en op dergelyke wyze zyn er vervolgens veelen gevormd, als *bassen*, *brommen*, *brullen*, *knorren*, *loeien*, *piepen* en meer anderen, welker klank onmiddelyk des spreekers denkbeeld uitdrukt, hoedanigen dan ook allen een zeeker geluid moeten beteekenen (a).

§. 19.

* *

- (a) Dit soort van woorden noemt men gemeenlyk met eene Grieksche benaaming *ωνοματοπεποιθμενα*; (*ονοματοπεποιθμενα*) wy kunnen dezelve gevoeglyk *klankwoorden* heeten. Deezen zyn buiten twyffel de oudsten en eersten in rang naast de uitroepwoordekens, om dat ze allernatuurlyk het beteekende afbeelden. QUINTILIAAN zegt er elders van; *op deeze wyze zyn er veelen ingevoerd van die geenē, welke de spraak hebben opgericht, de stem overēenkomsig de gevoelens inschikkende, want het GELOEI, de STFFELING en het GERUISCH, zyn daar van beer gekoemen.*

En dat dit de natuurlykste en eenvoudigste manier van woordvorming is, blykt genoegzaam daar uit, dat we de kleine kinderen, die eerst beginnen te spreken, dikwyls op hunne wyze, het geluid van het een of ander dier hooren naartootsen.

§. 19.

De gelegenheid nodigt my thans tot het trekken van sommige sluitgevolgen, die, het geene reeds doot gróote Taalkenners is opgemerkt, naakt ten toon spreiden. Een iegelyk diē zyn aandacht by het verhandelde bepaalt, merkt hoe de menschen aan het gebruik van onderscheidenlyke klanken geraakt zyn (*a*). Immers waren de straks genoemde vormers geensins in staat om het geluid dier dieren in den geheelen omtrek af te schetsen; zy moesten zich dienvolgens vergenoegen met dat deel, het welk het voornaamste, en dus tot hun oogmerk toereikend was (*b*). Doordien zy zich nu vergenoegden met alleenlyk het voornaamste en opmerkelykste deel naar te bootfen, zo blykt dat, en waarom? zy een éénfillabig woord gebruikt hebben. Om diezelve reedenen mag men ook veilig besluiten, dat alle woorden in hunnen oorsprong uit één lettergreep, als zyndē derzelve zelfstandigheid, bestaan hebben, ten zy het de natuur van het woord zelve anders eische (*c*). De ondervinding hangt er het zeegel aan. De meeste, zo niet alle woorden,

welke wy gebruiken, zal men, indien zy tot aan de oorspronkelyke gestalte ontwikkeld worden, éénsillabig bevinden. De Oostersche taalen bevestigen het zelve, want schoon derzelver wortelwoorden allen uit drie wortelletters of meedeklinkers bestaan, wordt nochtans deezer uitspraak maar met een eenige klinker bezield. Gelyk dan de kinderen met het uiten van een enkel lettergreep beginnen te spreken, zo bestaat ook de eerste gehoorde aller woorden uit een enkele syllabe.

§. 20.

- (a) *Onderscheidenlyke klanken* (SONI ARTICULATI) worden dezulken genoemd, die door de werktuigen der stem zo worden voortgebracht, dat het oor duidelyk het onderscheid kan merken, welk door de verschillende bewegingen van de keel, tong, gehemelte, tanden of de lippen veroorzaakt wordt; in tegenövertelling van een ververd geluid, waar in deezen vermengd worden, hoedanig het geluid der dieren gewoonlyk pleegt te zyn. Die verscheidene bewegingen worden door figuren afgebeeld, welke we *letters* noemen.
- (b) Dit, en het geene kort te vooren verhandeld is, van de zuchtingen en het geluid met de stem naar te maaken, om daar door zyne gedachten aan anderen meede te deelen, vindt alles zynen grond in de reegel der verbeeldingskracht by de Filosofen bekend, *dat namelyk de voorkomende dingen ons dergelyken te binnen brengen; en de ontmoeting of berinnering van een gedeelte, ons de*
ge-

gebeele zaak met dezelve omstandigheden, op nieuw voor het verstand brengen. Want 1. de gemaakte zuchting en het naargevolgd gehuil verwekten den anderen gelyke denkbeelden, te weten van het natuurlyk zuchten en huilen van den mensch en van den wolf. 2. De verbeelding van het natuurlyk zuchten en huilen bragt hem de droevige omstandigheden weer te binnen, by welke hy de zuchtingen plag te lofen, en den wolf met de rampen, die deeze wel eer veroorzaakt had. 3. Een leevendig geheugen deezer dingen was de oorzaak dat hy zich een aanstaande, deezen gelyke, gebeurtenisse klaar voor oogen stelde, en dus de meening van zynen makker begreep. 4. Een gedeelte van het geluid was uit hoofde van deeze reegel ook genoeg om hem een denkbeeld van het geheel in te boezemen. 5. Eindelyk dat hy het voornaamste deel verkoos, was, om dat het zelve duidelykft eenen gelyken indruk in de verbeeldingskracht van den anderen konde maaken.

- (c) Zodanige zyn b. v. de naamen der vogelen by ons, van het geluid, het welk zy gewoon zyn te slaan, ontleend, als *koekoek*, *kiewiet*.

§. 20.

Gelyk de eerste vorm der woorden eenvoudig is, eeven dus is het ook met derzelve oorspronkelyke beteekenissen gesteld. Dat denkbeeld, het welk de eerste vormer met het woord heeft verstaanbaar gemaakt, dat zelve is de oorspronkelyke beteekenisse. Van het begin twee verschillende gedachten met een en dezelve klank te uiten, streed met de reeden, en had terstond het oogmerk des spreekers veriedeld. Naderhand

eene beteekenisse van eenen verscheidenen aart, zonder eenige reeden van overëenkoms, aan het zelve woord te hechten, is geensins met de regelmaatigheid van het menschelyk vernuft overteën te brengen. Onbétwiftbaar is het derhalven, dat de oorsprongkelyke beteekenissen eenwouwige, en dat alle de overigen, die dikwyls groot in getal het zelve woord bevruchten (a), oneigenlyke, overgebragte ien, langs eene evenreedige overëenkoms, van de eerste afftammende beteekenissen zyn.

- (*) Er worden van den Heere A. SCHULTENS staalen van Oostersche, Grieksche en Latynsche woorden bygebragt die vyftig, zestig, ja over de honderd onëigenlyke beteekenissen hebben.

§. 21.

Dan wat de oorsprongkelyke beteekenissen betreft; deezer natuurlyke gesteldheid verdient wel dat ze onze aandacht noch een weinig beëzig houde. De vormers deezer woorden, waren, gelyk aangemerkt is, niet in staat om het geheel geluid naar te maaken. De opmerkzaamheid kipte dat geene uit, het welk hun het klaarste en als het voornaamste voorkwam: dat gedeelte zich het allerleevendigst voorstellende en met een klank willende afmaalen, zo wordt dat nu alleen het voorwerp der werkzaamheid, met afzichte van

van de overige deelen en van de werkende oorzaak zelve, en bygevolg wordt het een *afgetrokken denkbeeld*. (NOTIO ABSTRACTA.) En doordien dat denkbeeld, waar aan alleréerft de klank gehecht is, ook de alleréerfte beteekenisse is, zo mag men met recht besluiten dat de alleréerfte beteekenissen der woorden noodzaakelyk *afgetrokene denkbeelden* moeten zyn. In het begin zyn deeze denkbeelden ongetwyffeld, gelyk allen, van één voorwerp genomen, maar naderhand het zelve, en ook gelyke voorwerpen zich van nieuws opdoende, is het zelvde woord daar weer aan toegeëigend, zo dat dan de beteekenissen min of meer in *algemeene denkbeelden* (NOTIONES UNIVERSALES) veranderd worden (a).

§. 22.

* *

- (a) Ter nadere opheldering dient het volgende, naamelyk: toen de spreekker de eerstemaal het woord *huil* voor den dag bragt, wilde hy het gehuil, dat hy zo eeven hoorde, er mee te kennen geeven: straks daar na hoort hy dien zelvden wolf, en hy gebruikt ook wederom het zelvde woord. Dus wierdt het denkbeeld, aan het woord *huil* gehecht, algemeen van het *gehuil* der wolven zonder onderscheid. In het vervolg wierdt het ook gebeezigd van het *gehuil* der honden, van het *gehuil* der winden, ja van alles wat naar *huilen* zweemt, en zo kreeg het een algemeene beteekenisse. Hier uit blykt dat de oorsprongkelyke beteekenissen geene algemeene, maar byzondere denkbeelden, welke van een enkel voorwerp ont-

ontleend zyn, behelzen; hoewel nochtans deeze in algemeene beteekeniffen veranderd, en dan fomtyds wederom tot byzondere en onëigenlyke gebruiken overgebragt worden. Ook kan hier uit afgeleid worden, hoe er veele woorden zyn ingevoerd, die, wat de gemeene beteekeniffen betreft, gelyk zyn, echter in de oorsprongkelyken onëindig verschillen; in welker meenigvuldigheid de rykdom der taalen beftaat.

§. 22.

Maar, gelyk het onwederfpreekelyk is, dat de eerfte beteekeniffen denkbeelden zyn, welke van byzondere voorwerpen ontleend worden; èeven zo zeeker is het ook, dat die voorwerpen lichchaamelyke voorwerpen zyn. Immers is het de verbeeldingskracht, welke de overëenkomt tuffchen het denkbeeld en de klank waarneemt. Deeze nu, aangezien ze alles aan de uiterlyke zinnen verfhuldigd is, bepaalt zich enkel by lichchaamlyke voorwerpen, en het geene daar aan eigen is of er meede gepaart gaat. Gevolgelyk zyn alle beteekeniffen, welke niets met het lichchaamlyke gemeen hebben, onëigenlyke, overgebragte, en geenfins oorsprongkelyke beteekeniffen. De ervaaring betoogt dit meede, want behalven dat de Taalkenners telkens aantoonen, hoe de woorden, welke onlichchaamelyke zaken beduiden, van het lichchaamelyke zyn overgenomen, heeft men flegts eenige verbloemde fpreekwyzen in overweeginge te neemen; waan
door

door men het verstand zegt *gelleepen* te zyn; de zeeden *beschaavd* of *onbeschaavd* noemt; de gerustheid des gemoeds by een *kalmte* wordt vergeleeken; den wille een *neiging*, en de begeertens een *uitgaan* wordt toegeschreeven. Dergelyken zyn er onëindig meer voor handen, welke allen het betoogde onweerspreekelyk bevestigen.

§. 23.

Nu wy de oorsprongkelyke beteekenissen een weinig nader hebben overwoogen, zal het niet onàngenaam zyn de oorsprongkelyke woorden zelve, ende haare vorm, waar aan deeze beteekenissen eerst zyn toegeëigend, ook te onderzoeken. De vorm is doorgaans, gelyk ik reeds getoond heb (*a*), eensillabig. Edoch wanneer we de woorden naar den aart der zaaken, welke er door beteekend worden, onderscheiden (*b*), schynt de soorten niet allen even geschikt om wortelwoorden uit te leveren. De geleegenheid by en de manier op welke wy straks gezien hebben, dat de woorden naar het verhaalde voorbeeld gevormd worden, doen ons merken, dat een soort van een voorbygaande werking, of liever, dat het gehuil als een voortvloeiende hoedanigheid (*c*) zonder eenige bepaling (*d*) beschouwd, door eenen klank zy afgemaald. Hier uit mag men besluiten, dat de wortelwoorden on-

onder de *werkwoorden*, en wel onder de *onbepaalde werkwoorden* (e), gelyk gemeenlyk geschiedt, moeten gezocht worden (f).

§. 24.

(a) Zie §. 19.

(b) Naar den aart der dingen, welke er door beteekend worden, onderscheiden sommigen de woorden zeer geschikt in drie soorten, te weten in *Naamwoorden*, in *Werkwoorden* en in *Deelwoorden*. De eerste drukken uit, al het geene ons een zelfstandigheid, eigenschap of eene duurzaamheid voorkomt. Het tweede soort beteekent der dingen achtereenvolglyke hoedanigheden ofte derzelver werkelyke veranderingen. De laatste dienen enkel om de reede aan te vullen, het zy om dezelve saamen te voegen, of om eenige omstandigheden nader aan te duiden; betrekelyk op tyd, plaats, inrichting, begroo-ting en wat dergelyken meer mogen zyn; ofte eindelyk ook om een tusschen komende hartstocht des sprekers te kennen te geeven. Aldus beschryft ze J. F. CANZIUS in zyne *Rudim. Grammat. Univerf.* §. 68, 78 en 86. ik laat my voor het overige niet verder in de Letterkundige verschillen nopens de verdeeling van de Deelen der Reede, hoe sommigen minder, de meesten meer soorten tellen, maar laat zulks aan een iegelyks zinnelykheid over.

(c) Een klank bestaat uit een trillende beweging der luchtdeeltjes, welke veeltyds in een oogenblik voorbygaat ofte verdwynt, en somtyds schynt als golvende voort te vloeten; hierom zeide ik dat het gehuil, *als een voortvloeiende hoedanigheid beschawwd*, door eene klank zy afgemaald. En nademaal alle woorden klanken zyn, welke in hun-

nen eersten oorsprong meer of min eenige gelykheid hebben met het denkbeeld des eersten vormers, (zie §. 13) zo volgt ook dat alle woorden in hun oorsprong iets eevenreedigs met het denkbeeld eener klank behelzen. Zo dat het besluit van een byzonder voorval tot het algemeene, gelyk ik het ter neer gesteld heb, in deezem wettig zy.

(d) Te weten van *Wyze, Tyd of Persoon*, welke kenteekens de taalen, na dat ze tot een hooger trap van volmaaktheid gekomen zyn, eerst hebben aangenoomen. Ook was er geene bepaling nodig, ja! streeft met de omstandigheden; want het oogmerk was om den anderen een gelyk denkbeeld van den klank, dien hy hoorde, zo als hy ze zelfs had, in te boezemen; dus neemt hy het voornaamste deel daarvan ten voorwerp; zich dat in het afgetrokkene voorstellende, stemt hy naar; gevolglyk kwam er geene bepaling, gelyk gezegd is, in aanmerking.

(e) Dit moet verstaan worden van de onbepaalde werkwoorden, zonder het byvoegsel *en*, anders zyn ze meer sillabig; want *buil* en *bleet* zyn de eerste wortelen; maar het byvoegsel *en* in *buil-en* en *bleet-en*, is er naderhand aangehecht, als een merkteeken van een onbepaald werkwoord, welks beteekenisse in het onbepaalde uitloopt. De eenvoudige oorsprongkelyke vorm is noch overig in de *Gebiedende wyze* der werkwoorden, want deze is wezendlyk niets anders dan als een onbepaald werkwoord met een drift, gelyk de bevelenden pleegen, uitgesproken.

(f) Teégens dit gestelde zal lichtelyk iemand in den weg kunnen wezen, dat er veele naam-en-deelwoorden in allerlei taalen gevonden worden, zonder nochtans dat er werkwoorden bekend zyn waar van zy kunnen afftammen. Edoch, die eenigfins in de een of andere taal geöeffend is, weet

weet dat er veele woorden door den tyd in ongebruik geraaken, waar van nochtans de afstammelingen in weezen blyven. Behalven dit moet ik evenwel toestemmen, dat er naam-en deelwoorden zyn, welker oorsprongkelyke werkwoorden nooit in gebruik geweest zyn, zo als te vooren van de woordekens *Ach* en *O* gezegd is; (§. 17.) waar toe ook waarschynlyk de straks tot een ander einde aangehaalde voorbeelden *Koekoek* en *Kiewiet* behooren. (§. 19. ** c.) Het is er evenwel verre van daan dat dit de waarheid van het verhandelde zou ontzeenuwen: want beschouwen wy deze woorden, in hunne alleréerste geboorten, zo zyn ze in der daad onbepaalde werkwoorden, schoon ze nooit als zodanige gebruikt geworden zyn, maar terstond tot een ander gebruik afgezonderd. Immers toen het *Ach* de eerstemaal wierdt uitgeboezemd, beteekende het de werking der zuchtende adembaling zelve, waar door het tot dien klank gevormd wierdt. In de woorden *Koekoek* en *Kiewiet* is het noch duidelyker te zien. Niemand kan twyffelen of de benaaming dezer voogelen zy ontleend van het geluid; het welk zy gewoon zyn te geeven. De eerste benemer deze voogelen willende be duiden, oordeelde volgens de wétten der verbeeldingskracht best te zyn, haar natuurlyk geluid voor te stellen; dus wierdt het geluid zelve nu het voorwerp zynet aandacht, en hy zoekt dat roepen, zo duidelyk als hy kan, naar te stemmen, op die zelve wyze als te vooren (§. 18.) verdoond is van de woorden *bleeten* en *bnilen*. Hier uit blykt zonneklaar dat die woorden, *Koekoek* en *Kiewiet*, in hun oorsprong werkwoorden zyn, beteekenende het geluid zelve als een onbepaalde werking beschouwd, het welk men nu *Koekoek-en* en *Kiewiet-en* zou noemen, maar dat ze terstond als naamwoorden zyn gebruikt, beteekenende om gezeyde reedenen deze voogelen,

ten, zonder dat zy ooit het gebruik van twes-
woorden hebben aangenomen.

§. 24.

Myn bestek vordert thans dat ik den afgeknipten draad hervatte en wyder mithaale, hoe het getal der woorden in het vervolg vermeerderd en de zinnen verder uitgebreid zyn. Het is aangewezen hoe de eerste Taalvormers in het begin het geluid der dieren hebben naargeschaft (*a*) en op die manier de klankwoorden in de waereld gebragt. Zy wierden hier door onmiddelyk opgeleid om een ander slag van woorden uit te denken, welcher getal onëynig verre dat der eersten ovetrofs. Om de nabyheid der dieren te kennen te geevel, had men dat teeken, waar door de spreker ze zelfs was gewaar geworden, naamelyk het *geblees* en het *gehuil*, naargestemd. Niets was er derhalven gereeder dan de werkingen, die somtyds van een zeker geluid verzeeld worden, uit te drukken door dat geluid, het welk met die werkingen gepaard gaat. Om dit met een voorbeeld op te helderen, kunnen wy ons een ruuw en eebeschaafd mensch voorstellen, die met een ongemeens graagte eenige, voor hem zeer aangename, spyze eet. De aanwezigen zullen, geloov ik, alsoo wel door het gehoor, als door het gezicht gewaar worden, hoe aangenaam hem die spyze het geheemelte streele. Ondertusschen

D

wil

wil hy zelfs dat ook te kennen geven, en ten dien einde stelt hy het eeten met meer gemaktheid in het werk, en paart er eindelyk zyn stem by, die dus natuurlyk het woord *smek*, *smak* of *smakk* vormt (B), het welk thans *smaken* gezegd wordt. Doordien nu onëindig veel werkingen van een zeker geluid verseld worden, is het wel te gelooven dat de meenigte dezer woorden ons begrypelyk groot moet weezen, gelyk iemand, die zulks naauwkeurig gaade staat, ook ondervindt den zal. Ik noem ze *onëigenlyke klankwoorden*, om dat dezer niet, gelyk de *eigenlyke klankwoorden*, de klanken zelve, maar de werkingen, waas noodde die klanken gepaard gaan, beteekenen. Waar by dat ook in acht genomen moet worden, dat zy daarom zo tastelyk niet te ontdekken zyn als de laatst genoemden; want de eigenlyken blyven veel meer natuurlyk, aangezien de aandacht telkens omtrent den klank zelve verkeert; daar in tegendeel de onëigenlyken meer verbafteren, om reden dat, schoon de klank in het begin wel aanleiding tot het woord gegeven hebbe, de oplettendheid echter zich meer bezig houdt omtrent de zaak zelve, dan omtrent de klank. Ook mag men veronderstellen dat het taalvormend genootschap, eensdeels wegens de menigvuldigheid der woorden, anderdeels om dat zy meer en meer aan de spraak gewennen, die naauwkeurigheid in het nabootsen thans niet zo zeer konde, noch behoevde waarneemen (C).

- ...sch bevestigend en afkeurend was gesproken
 ...de in de ...
- (4) Zie § 24. over analogische ...
- (5) Hier uit blijkt de waarheidsyde van het geene
 hoopens, de jonges, van den Koning PSALMA-
 TIXUS by eenen herder ter opvoeding bezorgd,
 gezegt is in §. 7, dat zy naamlyk door het open
 en toedoen van den mond, om derhatiger te be-
 duiden, tot het zeggen van *Beh Beh* gekomen
 zyn.
- (6) Hier kan men noch byvoegen, dat veel werkin-
 gen met den vinger kunnen aangewezen, of met
 gebaarden afgeschetst, en dus des sprekers yns
 der overeenstemmende klanken verstaanbaar ge-
 maakt worden.

§. 25.

De uitvinding der onëigenlyke klankwoorden
 heeft zekerlyk, gelyk blykt, eenen ryken over-
 vloed van woorden aangebragt, en ik twyfelde
 geenins of de taalen hebben daar aan haaren mee-
 sten voorraad te danken. Nochtans wanneer wy den
 geheelen schar der oorsprongkelyke beteekenissen
 nader overzien, vinden we veelen, welke als
 werkingen beschouwd, van geene het minste ge-
 luid verzeld - maar door een ander zintuig aan ons
 verstand gebragt worden. Bewegingen zonder
 geklank, ofte welker afstand het zelve aan ons
 verheelt, worden wy door de oogen gewaar zon-
 der de minste hulp van het oor. Dan, gelyk het
 gehoor alleen vatbaar is voor het geluid, also
 bestaat ook de spraak enkel uit klanken. Het was
 D 2 der-

derhalven seer befwaaryk om diergelyke denkbeelden met woorden verstaanbaar te maaken. Doch de kunst wordt allengskens volstaakter, de verbeeldingskracht neemt dagelijks toe in het verzinne van gelykenissen, en de Woordendichters gewinnen hoe langer hoe meer klanken te vormen en daar een denkbeeld te hechten. Men merkt dan eenige eigenschappen, die aan eenen klank en eene beweging beiden eigen zyn, so dat deezen in een zoeken derde overeenkomen, en daar van neemt men teedeh van benaaming. Ik heb te voren aangemerkt, dat de woorden moeten verondersteld worden, telkens by een byzonder geval en omstandigheid geboren te zyn (a). Zulks moeten we hier voornaamlyk in acht nemen, en daarom is het des te noodiger, dat we ook nu, gelyk bevoorens gedaan is, een zekere bijzondere gebeurtenisse verdichten, en daar in eenen mensch vertoonen, welk geen andere woorden kent, dan als waar van tot hier toe gehandeld is. Veronderstel dan Leezer! dat deeze naar den Heemel staarende, van verre een ontzagchelyke bliksemstraal ontdekke: een kille schrik bevangt hem op het oogenblik, en hy is zeer begeerig om het zelve aan iemand die by hem staat, te beduiden: met een twygie, dat van weinige bladers voorzien, gevallen in zyn hand is, wyft hy naar den lucht, alwaar hy den bliksem gezien had, en beweegt het zelve snellyk heen

heen en weer, om er den bliksem meede af te maalen. Het geluid der risselende bladjes sluipt in zyne ooren, terwijl het scherpe van zyn aandacht gevestigd blyvt op het voorwerp, het welk hy den anderen wil ontdekken. Door de scherpe ingespannenheid van zyne gedachten onderscheidt hy niet meer of het geluid door den rwyg, dan of het door het bliksemen veroorzaakt wordt: althans hy begint er meede in te stemmen en te zeggen *blik blik*, waar van de woorden *blikken* en *bliksem*. Het aangehaalde voorbeeld spreidt naakt ten toon, hoe de eerste stichters der taalen eene beweging, welke zy duidelyk zagen, waar van ze echter niets hoorden, vergeleeken hebben by een andere beweginge, waar meede eenig geluid vergezelt gaat, en van dat geluid een woord ontleend. En hier door zyn ze trapswyze opgeleid om sommige eigenschappen en hoedanigheden der klanken, welke iets eevenreedigs met die der bewegingen hebben, aan de bewegingen over te brengen en dezelve daar van te be-noemen; zo als het woord *tint*, *tintl* of *tintel* hier van ten proeve kan dienen: iemand die geen Neerduitsch verstaat en dit woord hoort, zal lichtelyk het denkbeeld van eenen helderen, doordringenden en schieliken klank, aan dien van eenen Schel gelyk (*ô*), worden ingeboezemd. Dit heldere, doordringende en schielike, wanneer het aan eene beweginge wordt toegeëigend.

verbeeldt natuurlijk die schynbaare flikkerende beweging der flonkerende starren, welke wy door het woord *tintelen* gewoon zyn te beteekenen (c). Gelyksoortigen zyn *schitteren*, *flikkeren*, *glinsteren* en meer anderen; hoedanigheden wy gevoeglyk *schyn-klankwoorden* kunnen noemen.

(a) Zie §. 16. g. 6.

(b) Een schel wordt daarom ook by de Latynen *tinnabulum* genoemd, van *tintinare* uit *tinnire* afftammende, welke beide woorden met het aangehaalde voorbeeld in klank overeenstemmen en *klinken* beteekenen.

(c) Een gelyk denkbeeld hebben de Romeinen met een byna gelyke klank uitgedrukt wanneer ze een *vonk SCINTILLA* hebben genoemd.

§. 26.

Vernamen wy aanstonds hoe de bewegingen, welke het oog aan ons verstand brengt, door vergelykingen aan haare naamen zyn gekomen, zo voeren zich dan die werkingen, welke het gevoel (a) ons doet ontwaar worden, van zelve te ontmoet, om op gelyke manier met *gevoel-klankwoorden*, uit hoofde eener eevenredigheid tusschen sommige eigenschappen van het gevoel en de klanken, benoemd te worden (b). Ik mag derhalven in het algemeen besluiten, dat het deeze eevenredigheid is, die de vermeerdering der

woordvoeten, en wel al die der afstammende
 woorden en betekenissen, zo zeer bevoerdert
 heeft (c)

(c) De *reuk* en *smaak* hebben zeer veel overeenkomst
 met het gevoel, ja zyn in een zekere zin voor
 een / verhevenen soort van gevoel te houden;
 hijsom kunnen dartzelver onderscheidene beoor-
 mingen meede onder den ry der gevoel-klank-
 woorden geplaatst worden.

(d) By voorbeeld de woorden *killen*, *kisselen* en dier-
 gelijken, schynen my op diezelve wyse een
 soort van zee beweginge, welk ons het gevoel
 ontdekt, toegeëigend te zyn, als wy zo even
 van de *schynklankwoorden* waargenomen hebben.

(e) De uitspraak zelve der woorden voeg ik hier toe
 als noch by, welke naar mate zy het gehoor
 steelt en aangenaam is, ofte sroot en onaange-
 naam voorkomt; als ook de spraakleeden ge-
 makkelek of ongemakkelek valt; zy alzoo soms
 wyls evenredige denkbeelden uitdrukken: de
 Heer **WARRINER** brengt daar toe de Latynsche
 woorden *MOLLIS* *mal*, *malsch*, *week*; *ASPER*
ruw, *scherp*, *wrang* beteekenende, en anderen.
 Zie zyne Dissertatie *de Logica* p. 378, alwaar
 hy te gelyk onderzoekt; hoe verre het gevoelen
 van **PLATO** en andere oude Wysgeeren, die in
 de letters en dartzelver uitspraak deeze overeen-
 komst hebben gezocht, steek kan houden.

S. 37.

Nu verneem ik proeven genoeg te hebben by-
 gebracht, die gelyk myn doeb was, te toonen
 dat de vorming der woordklanken niet in het wyl

D a

de

de zonder enige reeden of onderscheid geschied ; maar ook dit alles, op den vasten en onwrikbaaren grond der genoegzaame reeden gevestigd zy en dat men gevolglyk der woorden reeden van be-naaming, in der vormeren ingebeelde overeen-komst van den verkoozenen klank met het uit te drukkene denkbeeld, te zoeken hebbe. Waar by tevens meer in acht genomen worden, dat naar maate het denkbeeld nader by eenen klank komt, het woord ook des te natuurlyker zy; en in-toegandeele deeze natuurlykheid meer en meer ver-baaterende hoe verder de beteekenisse van eenen klank afwykt. De eigenlyke klankwoorden, zyn derhalven, naast de uitroepwoordekens, de natuurlyke woorden; daar naast de on-eigenlyken, gelyk reeds is aangereekend (2), en zo vervol-gens in dien rang, als ze hier voor, zyn geplaatst; waarom ook de statuten naar benaamwoordschouw van gelykheid hebben, welke niet dan met de uiterste opzettendheid kan waargenomen worden.

(2) Zie §. 18. en §. 24.
§. 28.

Maar ik twyfel niet of den Leezer zal zwa-
righeld vinden en hoe er cocht; naardoeze ver-
onderstellingen, zo veelromdesheid tusschen, en
verschillenheid in de taal kan waargenomen
van

van waar derzelve meeningvuldigheid af te leiden
 zy; daar inmers de zaken zelve in het een ge-
 weest, van die in het ander geweest der waereldy
 weinig verschillen (a). Denkoe wat by Latynen
 geen ander soort van dien dat by ons; noch
 tans noemen zy ze *vacca*; en wy heeten ze *kae*.
 Dan! het is er verre van daan dat het betoogen
 daar door ontzeemwd zou worden: want, al zyd
 de zaken aan elkanderen gelyk; de eigenschaps-
 pen, hoedanigheden en volstandigheden zyn
 evenwel altyd verschillende (b). De verhoeds
 de spreekwyzen zyn daar ook nie ontstaan en ver-
 meeningvuldigt (c). En schouwen men veronder-
 stelde, het geen echter onnegelyk is, dat de
 dingen toewaligheden nullo derselver waren ge-
 weest; zou men dan de een niet, nabanderen ook
 anders wagen berken en tot eenreeden van behaating
 gekooren vhebben, zo als de vondervinding in and-
 dere zaken genoegzaam bevestigt. Te meer door
 den het toebest dat verschillen, so het verschil
 in het geval van vergelykingen. De een toch zegt
 en meent volstrekt, dat het kind de moeder ge-
 lyke; daar de ander hardnekkig verdedigt dat
 het volkomen alle de reken van deszelve vader
 hebbe. En wat onderscheid bemerkt men hier,
 wanneer verscheidene personen een en het zelve
 gekuid naarbootsen? De hebbelykheid in doeken,
 en de gelleepenheid van het gehoor, zyn toch
 also ongelyk by de menschen, als de nauwkeur-
 D. 5 righeid

igheid in het vergelyken. Geen wonder dat dus zo veelvuldig, in manier van denken zo zeer van elkandeten verschillende; ook verschillende blankenlvqdrakengeten, om er een en de zelve zaak meede af te maaken. Hier komt by dat het geluid, uit een gelykfoortige oorzaak ontstaan, echter altyd verschilt. Zo is er onderscheid tusschen het geluid der kisten en stieten, en der stieten en stienen. Van gelyken hooren wy den donder den eenen tyd *knallen*, *knarssen* en *kraken*, den anderen tyd ons als ja de ooren *donsen* of *donderen*: somwyf verbeeldt ze het *gemammel* van het rollen eener bogel langs een houtene zolderings te wyf ze op ten vierde afstand met het *geklaten* van eenw stief gerbedonen waagen over een steen. Daar vind dan laat het zich begrypen, dat ook ge klankwoorden, waar teegens deezee zwaartigheid zich anders het meeste aanhaalt, by verscheldene maeten zeer verschelden zyn: ja zelfs in een en de zelve taal dikwyf van elkander verschelden.

(2) Deze onzigtigheid heeft J. C. SCALIGER ook ingebracht, om te bewyzen dat alle woorden in kunnen oorsprong geen reeden van benaaming hebben: *de Conf. Ling. Lib. Cap. LXXII*. Edoch FRANCISUS SANCTIUS heeft hem duidelyk gepoog weerlegt in deszelys *Minerva Lib. I. Cap. I*.

(3) Daarom heb ik aangemerkt, dat de woorden telkens by een bijzonder geval en omstandigheid moe-

moeten verondersteld worden gebooren te zyn, §. 16. g. 6. gelyk ik vervolgens ook heb waargenomen by de aangehaalde voorbeelden. Zie §. 18, 24 en 25.

(c) De *Lieve*, by voorbeeld, bestaat eigenlijk daar in, dat ons gemoed waerdig en gereed is, om ovens eens anderen welvaart zich te verblyden. Wanneer deeze hartstocht op het hoogst is, en van een toomeloos drift, om zich met het beminde voorwerp te vereenigen en te paaren, verzeeld wordt, wordt ze by een *brand* vergeleeken; zo zeggen de Latynen *ARDERE branden*, dat is op de gewoone wyse verliefd zyn. Ingevalle het onderwerp met kwynende wenschingen en vergeefse siche poogingen zich omtrent het voorwerp bezig houdt, wort het van dezelve Latynen gezegd *PALLESCERE AMORE*, door *lieve overbloeend*. Somtyds ziet men de minnaars met gestadige mymeringen bezig, en na eenigen tyd den adem, doorgaans de zwaarmoedige overpeinigen als schier verloorren, met groot moeite van anderen weet op te halen en met een zware zucht ontloozen; waar van zy by ons *smoor- of smoorlyk verlieven* genoemd worden. Ook wordt zulk een Lyder, wegens de schadelijke en gevaarlyke gevolgen, wel gezegd *doodelyk verliefd te zyn*; het welk overeen komt met het Latynsche *DEPERIRE*, *verkwynen*, *versterven van lieve*. Meer omschryvingen van deeze zelyde hartstocht, als ook veel andere voorbeelden zoude ik kunnen bybrengen; edoch ik achte het bygebragte toereikend om te verstaan, hoe de byzondere omstandigheden, eigenschappen en noodsaagheeden, ons verschiedene denkbeelden van een en dezelyde zaak in bezemen; en dus aanleiding geeven tot verschiedene *beeldingen en verbloemde beschryvingen*.

Intusschen leert de reeden dat gelykhetende klankwoorden van verscheidene taalen eenige gelykheid in klank moeten hebben; het welk de ondervinding ook bevestigt doore hebben (a). En om zulks wel te merken; moet men de woorden niet onder elkander vergelyken zo als ze uitgesproken worden, met de uitgangen en aansluitingen aan ieder taale byzonderlyk eigen, maar daar van moeten ze eerst ontdaan worden. Immers, gelyk de kleeding en het toefel een verbaazende verandering in de gestalte en het gelaat der menschen veroorzaakt, also brengen oeze nuttige byvoegselen ook een wonderbaartyke verskillenheid te wege. Het Latynsche *tonare* en het Neerduitsche *donderen*, welke beiden een en dezelve beteekenis hebben, verschillen wel in den eersten opslag veel in klank; maar kap er den uitgang *are* van het eerste, en *aren* van het tweede af, zo blyft er *ton* en *don* overig, welker verschil in klank gering is. Het geene wy *builen* noemen, wordt by de Latynen *abulare* en *ejulare*; by de Grieken *abulazein* (*abulazein*); en by de Hebreewen *jalbok*, of saamgetrokken *jook* (*jo* of *jo*) gebreien. De verskillenheid in de klank deezer gelykbeteekenende klankwoorden is zekerlyk niet gering. Dan hoe groot dezelve

2

ook

ook mege schynen, verdwynt ze nochtans voor een groot gedeelte, wanneer de oorspronkelyke vormen dezer woorden zelve ontwikkeld en overweegd worden. Die van het Neerlandfche luid *huil*, misschien ook *uil*, (waar een zeeker voogel *uil* genoemd wordt); die der Latynschen zyn *ulul* en *ejul*; het Griekfche luidt *olol* (ὄλολ); en het Hebreewfche *jol*, en *joll* (יָהּ יָהּ) (b).

- (a) Hier uit blijkt de vaastheid van het geen ik in de aantekening over § 9. by de letter gezegd heb, noopens de mogelykheid, ja zelfs onvermydelykheid van de gelykluidende en tevens gelykbetekenende woorden in verscheidene taalen.
- (b) Ik heb § 16: g. 3 en 4. opgemerkt, dat men de alleréérste uitspraak der woorden moeste weeten, om de overeenkomst der woordklanken met het beteekende te merken, en dat die overeenkomst door het befoemaven der taalen doorgaans verbafterd wordt. Dit moet hier voornaamelyk in acht genomen en er by bedacht worden, dat de Schryfkunst ook veel tot die verbaftering toebrengt, want, aangezien geen Natie ter Waereld zo veel klinkletters schryft, als er wel noodig zyn tot de verscheidene klanken, die men in het spreken gebruikt, z6 verkleest men doorgaans die letters welke naar onze bevatting het naast overeenstemmen; maar in het leezen tracht men meest naar den letter, dat is, naar den gewoonen en algemeenen klank der letteren te leezen, en deze uitspraak zoeken beschaafdere lieden zich veeltyds eigen te maaken. Behalven dit is het ook bekend hoe de klinkletters van een en het zelve woord, naar de verscheidene Tongvallen, voortnaame-

naamelyk in de dagelykſche ſpraak, verwiſſt worden: en wat verſchilt de uitſpraak van een en dezelve letter, zelfs onder het leezen, niet oneindig naar de verſcheidenheid der landen en volken! Al het welk faamen genomen zynde, kunnen de bygebragte voorbeelden veel gemakkeliker onder elkanderen vergeleeken en over-
eengebragt worden.

§. 30.

By aldien ik my nu met het genoeg en mag ſtreelen, van mynen LEEZER zonder eenige twyfeling te hebben doen gelooven dat, het geene ik thans over de reeden van benaming en de manier van het vormen der woorden heb beroogd, op de gezonde Reeden en de blykbare onder-
vinding gegrondveſt is; kan ik toch niet anders denken, dan of het moet denzelven moeilykheid verwekken, dat ik den SCHEPPER zelve, en niet den menſch, gebegd, en zo ik meen, bewoezen heb, voor den onmiddelyken vorm der taalen te houden te zyn (2): waarom gevolglyk die gansche ſtelſel, als ſteunende op eene ongegronde veronderſtelling, noodzaakelyk ſchyn in duigen te moeten vallen. Edoch om deeze ſchynſtrydigheid te vereffenen, moet de zaak wat dieper worden ingezien, en alſdan zal men bemerken dat, hoewel de taalen niet door de ſpreekers werkelyk uitgevonden en gevormd zyn, dezelve nochtans niet anders zyn geſchapen, dan als wanneer ze van den menſch hünnen onmiddelyken
oor-

oorsprong verkregen hadden, op die wyze al verhandeld is. En zulks moet niemand vreemd of met de Goddelyke volmaaktheeden strydig voorkomen; want van achteren zien wy toch dat het met alle taalen dus gelegen is (b); van voren weten wy ook met volkomen zekerheid dat het Opperweezen niet het allerminste, hooger het ons ook moge schynen, - zonder de afgevoegzaamste, - zonder de allerwyfste reeden doet. Wanneer wy daar by de verbaazende eevareerdigheid en de weergalooze overeenstemming van het gansche scheppingwerk in overweging nemen, zo schynt er niets gevoeglyker dan dat de Schepper de natuur van Hem vastgesteld, ook in deesen volgde, den mensch met menschelyke taalen beschonk, met taalen geschikt naar der menschen manier van denken; en bygevolg dat God dezelve alsoo schiep, als ze met er tyd door de menschen zouden hebben worden uitgedacht. Immers, toen het rouwe Aerdryk de eerste maal met gras, kruid en boomgewas bekleed zou worden, *sprak God, dat de aarde wiesbiete; . . . en zy bragt voort grasfabrieken, zaadend kruid en vrugt-draagend geboomte* (c): dat is; „ de zaaden der planten reeds „ geschaapen, wierden aldus geplaatst en be- „ wrogt, datze uitkimden, uitschoten en wies- „ sen, en deeze groeiing wierd door het Al- „ magtig Bevel zo veel kracht bygezet, dat ze in „ dien

„ dien veenen dag de, naar den eifch van het aan-
 „ weezig jaargeyde, volkomene wasdom en ge-
 „ paste gestalte verkreegen, zo als ze die ander-
 „ sins natuurlyk in zo veel tyd, als ieder derzel-
 „ ver gewoonlyk noodig heeft, verkrygen „
 Desgelyks was het met Adam, zo dra was hy
 niet met een reedelyke geest bezielde, of de zaa-
 den der zogenaamde aangeborene denkbeel-
 den (d) ontwikkelden zich ook in een oogenblik
 tot een grootere en manlyke volmaaktheid; te
 gelyk ontving hy een schaakel van denkbeelden,
 als hy anders door de ervaring en beschouwing
 zou verkreegen hebben (e): ook was hy terstond
 met eene zinnebeeldige kennisse begaafd; en daar
 onder met de kundigheid eener taal voorzien (f).
 Wie kan er nu aan twyffelen of deeze taal zy
 gefchoeid geweest naar den leest van Adams zin-
 nebeeldige kennisse; waar van ze toch een ge-
 deelte was? Voelig mag men dertalven verönder-
 stellen; dat der woorden reeden van benaaming;
 genouwen zy van de verbeelding der eerste men-
 schen, zo als zy natuurlyk de overenstemming
 der woordklanken met de denkbeelden zouden
 opgemerkt hebben.

(d) Zie, §. 8, 9, en 10.

(e) Immers, wy vinden in alle talen zonder onder-
 scheid, ook in de Oosterschen, afstammelingen
 van de eerste taal, en daat onder in de Hie-
 breu-

breuwsche, welke anders naar sommiger vooroordeel iets volmaakters booven andere taalen bezit; - wy vinden, zeg ik, overal *klankwoorden*, *onëigenlyke klankwoorden*, *schynklankwoorden* enz.: **Wy vinden ze ook allen zo gesteld en gevormd; als de staalen in het voorgaande opgegeven.**

(c) Genes. I: 11, 12.

(d) *Aangeboorene denkbeelden* zyn de zulken, welke onmiddelyk uit het weezen der ziele voortvloeien, zo dat zy dezelve door haar eigene werkzaamheid, en uit haares zelfs beschouwing, zonder eenige uitwendige hulpe of bepaalinge, voortbrengt. Zy worden ook *ingeschapene denkbeelden* genoemd, om dat ze op het oogenblik, wanneer de ziel daargesteld wordt, ook te gelyk aanwezig zyn.

Adam had dan terstond bewustheid van zich zelve, van Gods aanwezigheid, van zyn plicht om zynen Maaker en Weldoener te gehoortzaamen, en hy was overtuigd van de nuttigheid en noodzaaklykheid der kennisse en wetenschap; en het geene wy daaromtrent meer by MOSES vinden aangetekend.

(e) Toen zyne Bruid tot hem gebragt wierdt, wiste hy terstond de huwelyks-liefde, by die der kinderen omtrent hunne ouderen af te schetsen, eer er ooit een kind gebooren-ofte een vader of moeder in de waereld was: *daarom*; zeide Adam, *zal de man zynen vader ende zyne moeder verlaaten en zyn wyv aankleven.* Genes. II: 24.

(f) Dat is te vooren breedvoerig genoeg beweezen §. 8. En dat Adam gevolglyk ook met een zinnebeeldige kennisse moet begaafd zyn geweest, blykt uit de bepaaling daarvan opgegeeven §. 312.

En het geene ik zo aanstonds betoogde van de eerste taale verönderfeld te moeten worden, dat zelve heeft ook plaats omtrent de andere taalen, door de spraakverwerring te Babel ontstaan. Inters, er was reden voor, waarom deeze natiö met die, geene met een andere taal bepaaldelyk beschonken wierdt. De gewesten werwaards de volken, ieder afzonderlyk, door de Goddelyke Voorzienigheid geschikt wierden, zouden de spraakleeden verstellen. (a) ende de temperamen ten veranderen. Deeze laatsgenoemden vergezeld van verscheidene betrekkingen en omstandigheeden, onmogelyk om ze op te tellen, bestieren den leid-draad der godachten en de speeling der verbeeldingen. Hadden nu de bevolkers der voorheen onbewoonde landen, elk geslacht in zyn eigen streek, hunne taalen zelfs langzamerhand, op de meergemelde manier nitgedacht en gevormd, zy zouden ze zeekerlyk naar hunne eigene natuurlyke manier van denken en verbeelden ingericht hebben. Niets stemde er dan fraaier met de algemeene evenreedigheid overöen, dan dat de voorwerpelyke reden, waarom aan dit volk deeze, aan dat een andere taal bepaaldelyk werdt toegevoegd, van den aart der Volken zelve genomen wierde, en dat de Schepper zodanige taalen aan hun uitdeelde, als zy zelfs natuurlyker wyze zou-

zouden opgericht hebben, even gelijk als aan Adam geschied is (b). En dit is ook de reden waarom juist die menschen, welke in de nabuurschap van Babel, en verder onder diezelfde luchtstreek bleeven wonen, hunne moederspraak behouden hebben, waar van er noch keeden een leevendige dothoe is waezen is. Ik besluit derhalven dat, schoon de taalen van den Schepper zelve zoo geschapen, zy nochtans niet anders zyn geschapen, dan als of ze door de menschen met een cyd waren opgericht en ingevoerd; en dat gevolgelyk die geene de minste strydigheid behelzen met hetgeene ik te vooren, over de taalvorming en de reeden van bemsaming der woorden, betoogd heb. Een iegelyk verbiedige dan met de diepste verdoemdiging de onëindige goedheid en wysheid des ALLERHOOGSTEN, welke, gelijk ze zich in alle Gods werken zo heerlyk vertoonert, ook in deezen de luffterrykste straaleten van zich verspreiden! Onze aarfouders in Edens lusthof hadden niet alleen het genoegen van hunne gedachten terstond aan elkanderen meede te kunnen deelen, en zich de een over des anderen vreesendlyke blydchap verheugen; maar de Babelsche Ballingen wierden ook van eene langwylige en verdrietige taalvorming, en overzulks van eene moeilykheid verschoont, welke hen in die omstandigheeden meer ongemak zou gebaart hebben, dan als de verhuizing zelve. De nieuws-

beschouwen zouden in het vervolg nieuwe voorwerpen ontdekken en daar van nieuwe woorden uitvinden: waren nu de gronden der talen, door den Stichter van het Geheelal gelegd, niet ingericht naar het straks aangewezen richtnoer, zo zou de verdere opbouw, door aerdelingen gepleegd, niet regelmatig hebben kunnen opgetrokken worden. Het is dan de algemeene evenredigheid, het merg der sieraad van des werelds kunstgewrocht, welke de Almagtige onder het uitvoeren van dit heerlyk wonder, in het oog hield, zo dat Hy de orde van hem zelve ingesteld, volgde en dierhalven mer de daad beboonde het geen Moses getuigt, dat *God zag al wat hy gemaakt had, en zie daar! het was ook maakt goed.*

- (a) De ondervinding legt overvloedig dat de geseheid van de lucht by tydvervolg veel invloed op de spraakleeden der menschen heeft, voornaamlyk wanneer deezen van geslacht tot geslachte in het zelve gewest blyven wonen. Daar van komt het, dat de Inwooners van het eene landschap lettert hebben en vaerdig uitspreken, welke die van andere landen niet dan zeer gebrekkig uitspreken. De Oosterlingen, by voorbeeld, hebben een letter, by hen *Hgain* genaamd (*y*), welke eingenlyke uitspraak van geen Europeer kan naargemaakt worden. En om geen voorbeelden meer van verre te haalen, gelieve de Leezer zich maar te herinneren, hoe byna alle de Inwooners van het Graafschap Lippe en daar om-

omtrent, den letter *R* in de uitspraak breeken. Ik spreek nochtans in geenen deele teegen, dat er de gewoonte ook veel meede toedoet.

- (b) Wanneer men dit wel ooverweegt, vervalt de zwaarigheid van zelve, welke de schrandere **WERNFELS** teegen het gevoelen „ dat God de bou- „ wers van Babel nieuwe taalen hebbe ingescha- „ pen „ inbrengt, naamelyk *dat er als dan even zo veele Goddelyke taalen zouden moeten ontstaan zyn, verre weg volmaakter dan de Hebreeuwſche zelve, dewelke, gelyk we gezien hebben, voor het grootste gedeelte van de menschen is ingesteld, en zo zou de spraakverwerring waarachtiger een weldaad dan als een straffe geweest zyn.* *Dissert. de Loquela pag. 388.* Goddelyk zyn deeze taalen buiten twyffel wat den oorsprong betreft; maar hoe verre de volmaaktheid daar uit af te leiden zy, blykt uit het verhandelde. Wat de stelling op zich zelve belangt, daar van heb ik §. 9. gehandeld. En dat deeze spraakverwerring niet als een straffe, maar veel meer als een groote weldaad van God, aan te merken zy, is genoegzaam voldongen door den Heere Professor N. G. SCHROEDER in de daar aangehaalde Oratie *de Confusione Babelica.*

E I N D E.

